

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Rima RIMKUTĖ

**KORUPCIJA IR JOS PREVENCIJOS GALIMYBĖS TAURAGĖS
RAJONO SAVIVALDYBĖJE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Rima RIMKUTĖ

**KORUPCIJA IR JOS PREVENCIJOS GALIMYBĖS TAURAGĖS
RAJONO SAVIVALDYBĖJE**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka - viešasis administravimas**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Rima Rimkutė

Korupcija ir jos prevencijos galimybės Tauragės rajono savivaldybėje

Baigiamojo magistro darbo tikslas – išanalizuoti korupcijos prevencijos galimybes Tauragės rajono savivaldybėje. Darbo objektas – korupcija ir jos prevencijos galimybės Tauragės rajono savivaldybėje. Darbo tikslui įgyvendinti buvo išsikelti tokie uždaviniai: pateikti korupcijos ir jos prevencijos sampratą; įvertinti pagrindines korupcijos prevencijos priemones ir jų įgyvendinimo galimybes; pateikti pasiūlymus korupcijos prevencijos priemonių tobulinimui Tauragės rajono savivaldybėje. Magistro darbe buvo remtasi bendraisiais mokslinio pažinimo metodais: dokumentų analizės, lyginamuoju, analizės, sintezės, ekspertų vertinimo ir apibendrinimo. Panaudojant dokumentų analizės metodą išnagrinėta Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys korupcijos prevenciją. Analizės ir sintezės metodai buvo panaudoti korupcijos prevencijos priemones išskaidant į atskiras dalis. Darbo hipotezė – korupcijos prevencijos stiprinimo priemonės Tauragės rajono savivaldybėje yra neefektyvios.

Atlikus tyrimą buvo nustatyta, kad išsikelta darbo hipotezė nepasitvirtino. Korupcijos prevencijos stiprinimo priemonės Tauragės rajono savivaldybėje yra efektyvios. Tai patvirtino atlikti teorinės dalies tyrimai ir ekspertai, kurie pabrėžė, kad nuo 2002 metų užfiksuoti korupcijos atvejai nepasitvirtino. Įgyvendinant korupcijos prevencijos priemones, siūloma daugiau dėmesio skirti visuomenės informavimui ir antikorporcinio ugdymo veiklai. Magistro darbas baigiamas išvadomis ir pasiūlymais.

SUMMARY

Rima Rimkutė

Preventing corruption and the possibility in Tauragės District Municipality

The aim of master work is to analyze the possibilities of prevention of corruption Tauragės District Municipality. The object of this work – the prevention of corruption and the possibility in Tauragės District Municipality. To realize the aim of this master work were set out such goals: to prevent corruption, and its conception of the key evaluate corruption prevention measures and their feasibility, the suggestions of corruption prevention measures to improve the district Tauragės municipality. Masters thesis was based on general knowledge of scientific methods: data analysis, comparative analysis, synthesis, expert assessment and conclusions. Using the method of data analysis examined the Lithuanian legislation on corruption prevention. Analysis and synthesis methods have been used for prevention of corruption being broken down into separate parts. The hypothesis of this work – the corruption prevention measures to strengthen the Tauragės district municipality is not effective.

The investigation revealed that the mentioned working hypothesis was not confirmed. Corruption prevention measures to strengthen the Tauragės District Municipality is effective. This is corroborated by theoretical studies and of experts, who pointed out that since 2002, to capture cases of corruption have not been confirmed. Implementation of preventive measures against corruption, it is proposed to focus on anti – corruption public awareness and education activities. The master work ends in conclusions and recommendations.

TURINYS

IVADAS	5
1. KORUPCIJA IR JOS PREVENCIJOS GALIMYBĖS VIEŠOJO VALDYMO SEKTORIUJE	10
1.1. Korupcijos samprata, korupcijos rūšys ir mastas.....	10
1.2. Korupcijos prevencijos samprata, rūšys, galimybės.....	17
1.3. Pagrindinės korupcijos prevencijos priemonės ir jų įgyvendinimo galimybės.....	22
1.3.1. Korupcijos rizikos analizė.....	22
1.3.2. Kovos su korupcija programos.....	24
1.3.3. Teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektais numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastui vertinimas.....	27
1.3.4. Informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams, pateikimas.....	29
1.3.5. Visuomenės švietimas ir informavimas.....	31
1.3.6. Nustatytų korupcijos atvejų pavišėjimas.....	33
1.3.7. Kitos įstatymų nustatytos korupcijos prevencijos priemonės.....	34
2. KORUPCIJOS PREVENCIJOS STIPRINIMO TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE EMPIRINIS TYRIMAS	36
2.1. Tyrimo eiga, imtis ir metodikos charakteristikos.....	36
2.2. Tauragės rajono savivaldybės darbuotojų anketinės apklausos duomenų analizė.....	36
2.3. Ekspertų interviu vertinimo analizė ir apibendrinimas.....	42
2.3.1. Ekspertų atsakymai į klausimus.....	42
2.3.2. Ekspertų interviu apibendrinimas ir palyginimas.....	48
IŠVADOS	52
LITERATŪROS SĄRAŠAS	54
PRIEDAS 1	57
PRIEDAS 2	62
PRIEDAS 3	68
PRIEDAS 4	69
PRIEDAS 5	72

ĮVADAS

Korupcija (*lot. corruptio* – „gadinimas“, „papirkimas“) – piktnaudžiavimas patikėta galia siekiant asmeninės naudos. Tai ne tik pasinaudojimas tarnybinėmis galiomis viešajame sektoriuje, bet gali pasitaikyti visur, kur asmens galia grįsta visuomenės pasitikėjimu: versle, sporte, religinėse organizacijose, žiniasklaidoje.

Dažniausiai pasitaikančios korupcijos formos yra kyšininkavimas, piktnaudžiavimas tarnyba, prekyba įtaka, protekcionizmas, nepotizmas, mokesčių vengimas, sukčiavimas. Tradiciškai skirstoma į „didžiąją korupciją“ – prekyba įstatymais, teismų sprendimais bei valstybiniais užsakymais – bei „mažąją korupciją“ – policininko ar mediko papirkimas, dovanėlė dėstytojui už geresnį pažymį (<http://lt.wikipedia.org/wiki/Korupcija>).

Korupcijos ir korupcinio pobūdžio apraiškų galime aptikti visose kultūrose ir kontinentuose. Šis reiškinys būdingas išsivysčiusioms vakarų valstybėms, jaunoms demokratijoms ir besivystančioms Azijos bei Afrikos šalims. Nepaisant atskirų valstybių ir tarptautinių organizacijų pastangų kovoti su šia rimta problema, korupcija kaip etinė ir teisinė problema tebeegzistuoja (Palidauskaitė, Raudonienė, 2005).

Ar korupcijos problema yra aktuali Lietuvoje? Jei šį klausimą užduotume kiekvienas sau, suprastume, kad esame girdėję iš draugų arba artimųjų, o galbūt žinome iš savo patirties (...), kad bendraujant su valstybinėmis institucijomis, savivaldybių ir jų įmonių darbuotojais kartais savo problemas galime išspręsti tik „patepus“ valdininkus. Apie korupcijos paplitimą Lietuvoje taip pat byloja ne tik visuomenės nuomonė bei publikacijos spaudoje, bet ir tarptautinių organizacijų tyrimo rezultatai (Trumpa, 2002).

Dažna Lietuvos vyriausybė, politinė partija ar atskiras politikas vienu savo veiklos prioritetu skelbia kovą su korupcija. Imantiems kyšius grasinama vis sunkėjančiu geležiniu kumščiu ar nepakantumu. Veikia Korupcijos prevencijos įstatymas, priimtos kelios korupcijos prevencijos programos, korupcijos prevencija Vyriausybės programoje įvardinta kaip viena veiklos sričių, veikia dar bent 10 daugiau ar mažiau tiesiogiai korupciją draudžiančių ar su ja kovojančių įstatymų. Tačiau rezultatas išlieka tas pats. Jeigu 1999 metais Lietuva *Transparency International* Korupcijos suvokimo indekse užėmė 50 vietą pasaulyje, tai 2010 metais Lietuva pakilo tik iki 46 vietos. Lietuva pamiršta paprastą tiesą – gydyti reikia ne ligos simptomus, bet pačią ligą. Kitaip tariant, kovoti su korupcija reikia kreipiant pastangas ne į jos pasekmes (pažeidėjų gaudymą), bet į priežastis ir prielaidas (galimybę įvykdyti pažeidimą) (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2010).

Tradiciškai kova su korupcija remiasi „trimis banginiais“: teisiniu persekiojimu, korupcijos prevencija ir antikorupeiniu švietimu. Tačiau, nepaisant atskirų valstybių ir tarptautinių organizacijų

pastangų kovoje su šia rimta problema, korupcija tebeegzistuoja, prisitaikydama prie kintančios aplinkos ir įgaudama naujas formas (Palidauskaitė, 2005).

Korupcija yra be galo sudėtingas ir su kitomis socialinėmis problemomis susipynęs reiškinys, todėl jos neįmanoma įveikti vien baudžiamojo persekiojimo ar vien prevencinio pobūdžio priemonėmis. Bent iš dalies užkirsti kelią korupciniams nusikaltimams būtina aiški, pagrįsta ir nuosekli ilgalaikė antikorpacinė strategija, kuri apimtų tiek korupcinių nusikaltimų kontrolės, tiek prevencijos priemones (Gavelytė, 2002).

Temos aktualumas ir naujumas. Lietuvos ir užsienio patirtis liudija, kad bene lengviausiai korupcijai pasiduoda savivaldybių darbuotojai. Gyventojų nuomone, vietos valdžios veikla – dažnai neskaidri, visuomenė netinkamai informuojama apie sprendimų priėmimą, jų vilkinimą, valstybės tarnautojai įtariamai asmeninės naudos siekimu skirstant valstybės pinigus, prižiūrint savivaldybių ūkį (Palidauskaitė, 2006).

Labiausiai korupcijai neatsparios yra šios vietos savivaldos sritys: viešieji pirkimai, leidimų statyboms išdavimas ir statybų priežiūra, infrastruktūros kūrimas ir gerinimas, žemėtvarkos klausimų derinimas, privatizavimas, priėmimas į darbą. Taip pat dažnai kyla problemų dėl sveikatos priežiūros paslaugų, norint gauti siuntimą į reabilitacijos įstaigas, neįgalumo ir nedarbingumo pažymėjimą, dėl švietimo įstaigų veiklos apskaitos ir kontrolės (priėmimas į vaikų darželių-lopšelius, egzaminų laikymas mokyklose) (Išgyvendinkime korupciją savivaldybėse..., 2008).

Korupcija, kaip neigiamas socialinis reiškinys yra labai plačiai nagrinėjamas įvairių autorių, analizuojamos jo priežastys, požymiai, pasekmės, prevencija. Korupcijos prevencija apskritai arba kaip atskiros prevencijos priemonės taip pat yra daugiau ar mažiau tyrinėtos bei analizuotos (Raudonienė, 2003).

Kadangi vis dažniau minima smulkioji administracinė korupcija, kuri apima ir savivaldybes, tikslinga aptarti kokios korupcijos apraiškos savivaldybėse, kokie savivaldybės darbuotojų antikorpaciniai gebėjimai ir kaip tie gebėjimai tobulinami, kaip tobulėja savivaldybių antikorpacinės programos, numatančios korupcijos prevencijos priemones.

Korupcija ir jos prevencijos galimybės savivaldybėse yra mažai tyrinėtos literatūroje. Iki šiol korupcijos prevencijos galimybių tyrimas nebuvo atliktas Tauragės rajono savivaldybėje.

Nagrinėdami korupciją ir jos prevencijos galimybes Tauragės rajono savivaldybėje, matysime kaip dažnai korupcija pasireiškia, su kokiais korupcijos atvejais susiduria savivaldybių darbuotojai ir kokios yra korupcijos prevencijos priemonės, naudojamos savivaldybių veikloje bei tų priemonių efektyvumas bei rezultatai kovojant su šiuo socialiniu reiškiniu.

Tyrimo objektas – korupcija ir jos prevencijos galimybės Tauragės rajono savivaldybėje.

Darbo tikslas – išanalizuoti korupcijos prevencijos galimybes Tauragės rajono savivaldybėje.

Darbo uždaviniai:

1. Pateikti korupcijos ir jos prevencijos sampratą;
2. Įvertinti pagrindines korupcijos prevencijos priemones ir jų įgyvendinimo galimybes;
3. Pateikti pasiūlymus korupcijos prevencijos priemonių tobulinimui Tauragės rajono savivaldybėje.

Tyrimo hipotezė. Korupcijos prevencijos stiprinimo priemonės Tauragės rajono savivaldybėje yra neefektyvios.

Tyrimo metodai ir šaltiniai. Magistro darbe buvo remtasi bendraisiais mokslinio pažinimo metodais: dokumentų analizės, lyginamuoju, analizės, sintezės, ekspertų vertinimo ir apibendrinimo. Panaudojant dokumentų analizės metodą išnagrinėta Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys korupcijos prevenciją. Analizės ir sintezės metodai buvo panaudoti korupcijos prevencijos priemonės išskaidant į atskiras dalis.

Darbe buvo remtasi Lietuvos ir užsienio literatūra, teisine literatūra, panaudoti jau atlikti sociologiniai tyrimai, atlikti korupcijos prevencijos tyrimų duomenys bei kiti šaltiniai.

Darbo struktūrą sudaro 2 dalys, 6 skyriai, 9 poskyriai, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas bei priedai.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Aktyvusis kyšininkavimas – tai atvejai, kai bet koks asmuo tiesiogiai ar netiesiogiai žada, siūlo ar duoda bet koki nepagrįstą atlygį pareigūnui už jo, kaip valstybės pareigūno, veikimą arba neveikimą.

Antikorupciniai standartai – elgesio ir teisės normų visuma, padedanti mažinti korupcinį elgesį.

Antikorupcinis švietimas – antikorupcinių piliečių nuostatų ugdymas.

Deviacija – priimtų visuomenės ar grupės socialinių normų ir taisyklių pažeidimas.

Kyšininkavimas – valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs, pažadėjęs ar susitaręs priimti kyšį, reikalavęs ar provokavęs jį duoti už teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus.

Korupcija – piktnaudžiavimas valstybine valdžia, siekiant gauti naudos asmeniniais tikslais.

Korupcijos rūšys pagal veikimo sritį – administracinė, politinė, privataus sektoriaus, tarptautinė.

Korupcijos rūšys pagal veiksmų tikslus – biurokratinė, reguliarinė, prevencinė, pasėkmių likvidavimo.

Korupcijos prevencija – korupcijos priežasčių ir veiksmų šalinimas.

Lobizmas – visuomenės narių grupių ar atskirų individų veikla, siekiant daryti įtaką valdžios sprendimams.

Lobistinė veikla – fizinio ar juridinio asmens atlygintini ar neatlygintini veiksmai, kuriais siekiama daryti įtaką, kad lobistinės veiklos užsakovo interesais būtų keičiami, papildomi ar pripažįstami netekusiais galios teisės aktai, priimami ar nepriimami nauji teisės aktai.

Lobistas – fizinis ar juridinis asmuo, šio Įstatymo nustatyta tvarka įrašytas į lobistų sąrašą.

Nihilizmas – pažiūros ir jomis paremtos nuostatos, atmetančios kokios nors epochos ar visuomenės grupės įprastas bendravimo, religijos, estetikos ar etikos normas.

Nepotizmas – savo šeimos narių, giminaičių bei kitų artimų asmenų globa ir protegavimas tarnyboje, naudojantis einamomis pareigomis, vardu ir galia.

Pinigų plovimas – tyčia atliekamas turto teisinės padėties pakeitimas arba turto perdavimas, žinant, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu, siekiant nuslėpti arba užmaskuoti neteisėtą turto kilmę arba siekiant padėti bet kokiam nusikalstamoje veikloje dalyvaujančiam asmeniui išvengti teisinių šios veikos pasekmių.

Papirkimas – tai, kas tiesiogiai ar netiesiogiai pasiūlė, pažadėjo arba davė kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už pageidaujamą teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, arba tarpininkui siekdamas tų pačių tikslų.

Pasyvusis kyšininkavimas – tai atvejai, kai pareigūnas tiesiogiai arba netiesiogiai prašo arba gauna bet koki nepagrįstą atlygį arba kai jis priima pasiūlymą ar pažadą dėl tokio atlygio už jo, kaip valstybės pareigūno, veikimą arba neveikimą.

Piktnaudžiavimas – valstybės asmuo ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiauęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešojo organizacija, juridinis ar fizinis asmuo.

Privatūs interesai – kandidato, ar asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, (ar jo artimo giminaičio, ar šeimos nario) asmeninis turtinis ar neturtinis suinteresuotumas, galintis turėti įtakos sprendimams atliekant tarnybines pareigas.

Protekcionizmas – tokia valstybės vykdoma ekonominė politika, kuria siekiama apsaugoti, remti ar kitaip padėti (proteguoti) šalies ūkio subjektams konkuruojant su užsienio gamintojais, verslininkais.

Valstybės tarnautojas – fizinis asmuo, einantis pareigas valstybės institucijoje ar įstaigoje ir atliekantis viešojo administravimo veiklą.

Viešieji interesai – tai visuomenės suinteresuotumas, kad tiek viešojo, tiek privataus sektorių atsakingi darbuotojai, įgalinti savo kompetencijos ribose spręsti įvairius teisinius klausimus, darytų tai nešališkai, teisingai, įstatymo nustatyta tvarka.

1. KORUPCIJA IR JOS PREVENCIJOS GALIMYBĖS VIEŠOJO VALDYMO SEKTORIUJE

1.1. Korupcijos samprata, jos rūšys ir mastas

Korupcija yra senas socialinis fenomenas. Dar senovės Atėnuose buvo rengiami visuomenės patikrinimai, siekiant užkirsti kelią kyšininkavimui (Palidauskaitė, Raudonienė, 2002).

Korupcija buvo žinoma ir senovės Lietuvoje. XVI a. Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės politikas A. Volanas rašė: „jei valdžia būtų pavedama „nešvariems“ žmonėms, jie nuolatos rūpintųsi savo nauda, o ne visų gerove, ir tokiems žmonėms stovint prie valdžios vairo, valstybės gyvenimas nebūtų laimingas bei teisingas“ (Vaitiekus, 2002).

Korupcija neįmanoma, jei egzistuoja viena sandorio pusė – norintis duoti kyšį arba norintis jį paimiti. Abi šalys iš to turi naudos: duodantis kyšį asmuo gauna paslaugą, o kyšio davėjas paprastai gauna tam tikrą pinigų sumą (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000).

Pasipelnimo tikslai gali būti kuo įvairiausi: nuo smulkių – maža dovanėlė sekretorei už be eilės paskirtą pasimatymą su šefu, iki akiplėšiškai plačių – išimtinių veiklos sąlygų sudarymo atskiram verslui. Tačiau svarbiausia – ne korupcijos mastai. Svarbiausia yra tai, kad tarnybine padėtimi ar politine valdžia galima pasinaudoti pasipelnimo tikslais tik tuomet, kai tokia padėtis yra ir kai toji padėtis leidžia nustatyti žaidimo taisykles kitiems, spręsti, teisti, skirstyti (Valdžia ir korupcija, 2006).

Egzistuoja daugiau nei trys šimtai skirtingų korupcijos apibrėžimų, kurie atkreipia dėmesį į skirtingus reiškinių aspektus. Keletas mokslinėje literatūroje pateikiamų korupcijos sampratų:

- Korupcija apibūdinama kaip veiksmas ar jų grupė, pažeidžiantys visuomenės interesus; elgesys, nukrypstantis nuo pareigų visuomenei vykdymo; individų ar grupių naudojama priemonė biurokratijos veiksmams paveikti siekiant kuo racialesnio, greitesnio ar efektyvesnio jų elgesio; elgesys, pažeidžiantis formalius teisinius standartus; visuomenei priimtinių moralinių principų pažeidimas, siekiant asmeninio pasipelnimo (Palidauskaitė, Raudonienė, 2002).
- Korupcija gali būti apibrėžta siaurąją prasme, akcentuojant tik valstybės valdymo sritį, o kitais atvejais piktnaudžiavimo siekiant naudos nelaikant korupcija, bei plačiąją prasme, kai nekreipiamas dėmesio į tai, ar kyšį ima valstybės tarnautojas, ar privačios įmonės savininkas. Svarbiausia, kad jie abu, siekdami asmeninės naudos, piktnaudžiauja suteiktais įgaliojimais (Justickis, 2001).
- Korupcija – tai vienas svarbiausių organizuoto nusikalstamumo požymių, pasireiškiančių apsaugos sistemos nuo socialinės kontrolės sukūrimu (Gutauskas, 2000)

- Korupcija – tai reiškinys, keliantis rimtą grėsmę teisei valstybei, demokratijai, žmogaus teisėms, pažeidžiantis socialinio teisingumo ir konkurencijos principus, stabdantis ekonominį augimą, mažinantis žmonių pasitikėjimą valstybe (Gavelytė, 2002).

Taip pat galima paminėti daugybę korupcijos apraiškų: kyšininkavimas, nepotizmas, protekcionizmas, klientizmas, neteisėtas lobizmas, neteisėtas visuomenės išteklių paskirstymas ir perskirstymas, neteisėta privatizacija, neegzistuojančių projektų steigimas, neteisėtas rinkliavų kaupimas, mokesčių nuslėpimas, balsų pirkimas, neteisėtas politinių partijų finansavimas ir kt. (Piliponytė, 2004).

Modernus korupcijos apibrėžimas įtraukia naudojamą padėtimi ne tik valstybiniame, bet ir privačiame (verslas) bei viešajame sektoriuje (nevyriausybinės organizacijos, medikų, pedagogų ir kt. profesijų atstovų veikla). Skirtingos korupcijos sąvokos, t.y. siaura (tradicinė)/plati (moderni) apima nevienodus korumpuotos veikos elementus. Korupcijai siaurąja prasme priskiriami nusikaltimai valstybės tarnybai, kurie įvardinti baudžiamajame kodekse, t.y. kyšio ėmimas, papirkimas, piktnaudžiavimas tarnyba, valstybės pareigūno neteisėtas dalyvavimas įmonės komercinėje, ūkinėje ar finansinėje veikloje, tarnybos įgaliojimų viršijimas, tarnybos pareigų neatlikimas, tarnybinis suklastojimas. Korupcijai plačiąja prasme priskirtini nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai, t.y. komercinis papirkimas, neteisėtas atlyginimo paėmimas, piktnaudžiavimas pasitikėjimu komercinėje, ūkinėje ar finansinėje veikloje, viešojo pirkimo tvarkos pažeidimas, neteisėtas banko paskolos išdavimas, nepateisinamai rizikingą banko operaciją ir kt (Justickis, Raudonienė, 2001).

Korupcijos esmės (turinio) atskleidimas leidžia pažvelgti į korupcijos rūšis (tipai) bei formas. Kartais rūšys yra tapatinamos su korupcijos formomis. Korupcijos rūšis labiau atspindi bendresnį korumpuotos veikos pasireiškimo kontekstą, tuo tarpu forma labiau atspindi elgesio specifiką. Dažnai priimta išskirti šias korupcijos rūšis pagal jos reikimosi sferas:

- Politinę;
- Administracinę (biurokratinę);
- Privataus sektoriaus;
- Egzistuojančią tarptautiniuose sandėriuose (Palidaukaitė, 2005).

Administracijos veiksmuose korupcinė veika pasireiškia arba atliekant tai, ko reikalauja taisyklės (nelegali nauda gaunama už tiesioginių pareigų atlikimą), arba jas pažeidžiant (įstatymai draudžia tokią veiklą) (Pope, 2000).

Konkrečias korupcijos pasireiškimo formas nustato valstybės Baudžiamasis kodeksas. Lietuvos Baudžiamojo kodekso 225 – 229 straipsniai apibrėžia tokias korupcinės veikos formas

kaip kyšininkavimas, tarpininko kyšininkavimas, papirkimas, piktnaudžiavimas, tarnybos pareigų neatlikimas (Lietuvos Respublikos..., 2003).

Tarptautinės teisės aktas korupcijos tema – tai Baudžiamosios teisės konvencija Dėl korupcijos Nr. 173, kurią 1999 m. sausio 27d. Strasbūre pasirašė ir Lietuvos Respublikos įgalioti atstovai. Šios konvencijos 6 straipsnio pirma dalis numato korupcijos pasireiškimo formas, kurias galime suskirstyti į pasyviąsias ir aktyviąsias:

I) Aktyviosios korupcijos pasireiškimo formos – tai:

1) tiesioginis ar netiesioginis vyriausybės pareigūno arba asmens vykdančio valstybės funkcijas, reikalavimas ar priėmimas bet kokio piniginę vertę turinčio daikto arba kita nauda, įgyjama dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos pavidalu sau ar kitam asmeniui ar pagal įstatymą įsteigtam subjektui už atlikimą arba neatlikimą veiksmų pagal jo užimamas pareigas;

2) tiesioginis ar netiesioginis pasiūlymas ar įteikimas vyriausybės pareigūnui arba asmeniui, vykdančiam valstybės funkcijas, bet kokio piniginę vertę turinčio daikto, arba kita nauda, įgyjama dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos pavidalu sau ar kitam asmeniui, ar pagal įstatymą įsteigtam subjektui už atlikimą ar neatlikimą veiksmų pagal pareigūno užimamas pareigas;

3) Vyriausybės pareigūno arba asmens, vykdančio valstybines funkcijas, pareiginiai veiksmai arba jų neatlikimas, kai tai daroma, siekiant naudos sau arba trečiajai šaliai;

II) Pasyviosios korupcijos pasireiškimo formos – tai:

1) slaptas naudojimasis ar slėpimas nuosavybės, įgytos šiame straipsnyje nurodytos neteisėtos veikos būdu;

2) dalyvavimas pagrindinio veikėjo, bendrininko, kurstytojo, vykdytojo ar pagalbininko vaidmenyje, nustačius korupcijos faktą, ir bet koks kitas dalyvavimas, ketinimas dalyvauti, bendradarbiavimas arba slėpimas, vykdamas šiame straipsnyje numatytas veikas (Jagėla, 2003).

Kiekybiniai kriterijai arba korupcijos pasireiškimo lygmuo leidžia išskirti „smulkiąją“ (smulkūs mokėjimai, skatinimai, tikintis sulaukti palankaus sprendimo) ir „stambiają“ korupcijas (reiškiasi aukščiausiuose valdžios sluoksniuose, kai politinis ar verslo elitas gali veikti įstatymų leidimą, valstybės ir visuomenės vystymosi tendencijas) (Leisinger, 1996). Pagal laiko kriterijų arba trukmę skiriama epizodinė ir sisteminė (tęstinė) korupcija. Epizodinė korupcija yra daugiau atsitiktinis, pavienis elgesys, kai organizacijoje vyrauja aukšti veiklos standartai. Nesąžiningas darbuotojas sudrausminamas ir taip operatyviai užkertamas kelias sisteminei korupcijai tarpt. Sisteminės korupcijos atveju sąžininga, principinga veikla yra išimtis, korupciniai pažeidimai tampa asmens, visuomenės ar visos įstaigos veikimo norma (Caiden, Caiden, 1990).

Apibendrinant bendrąją korupcijos sąvoka galima būtų remtis Europos tarybos kovos su korupcija grupės apibrėžimu: „Korupcija – tai kyšininkavimas ir kitoks elgesys asmenų, kuriems valstybiniame ar privačiame sektoriuje yra pavestos tam tikros pareigos, susijusios su

įpareigojimais, patikėtais jiems kaip turintiems valstybės pareigūno, privataus darbuotojo, nepriklausomo agento statusą, ar kitokiais santykiais, ir kurių tikslas – bet kokia neteisėta nauda sau ir kitiems.” Šis apibrėžimas gana aiškiai apibrėžtas ir pritaikomas tiek viešajam, tiek privačiajam sektoriui.

Vienas iš žinomų korupcijos fenomeno tyrinėtojų laikomas A. J. Heidenheimeris. Jis korupcijos paplitimą analizuoja, remdamasis visuomenių tipologija, kuri susideda iš keturių pagrindinių rūšių, išskiriamų pagal keturis politinių įsipareigojimų santykių rūšis:

- tradicinės šeimos visuomenės (Montegrano bendruomenės);
- tradicinės globėjo – globojamojo (savininko – kliento) visuomenės (Sicilijos ir Graikijos bendruomenės);
- modernios viršininko – pavaldinio visuomenės (didieji Amerikos miestai XX amžiaus pirmojoje pusėje);
- pilietinės kultūros visuomenės (Amerikos ir Didžiosios Britanijos vidutinio dydžio miestai ir priemiesčiai)“.

Taip pat A. J. Heidenheimeris skiria tris pačios korupcijos rūšis: smulkiąją, rutiniškąją, įsisisenėjusiąją. Atsižvelgdamas į tai, kaip tam tikrus veiksmus suvokia elitas ir visuomenė, ir kaip visuomenė suvokia korupciją skirtingose politinėse sistemose, Heidenheimeris taip pat siūlo skirstyti korupciją į:

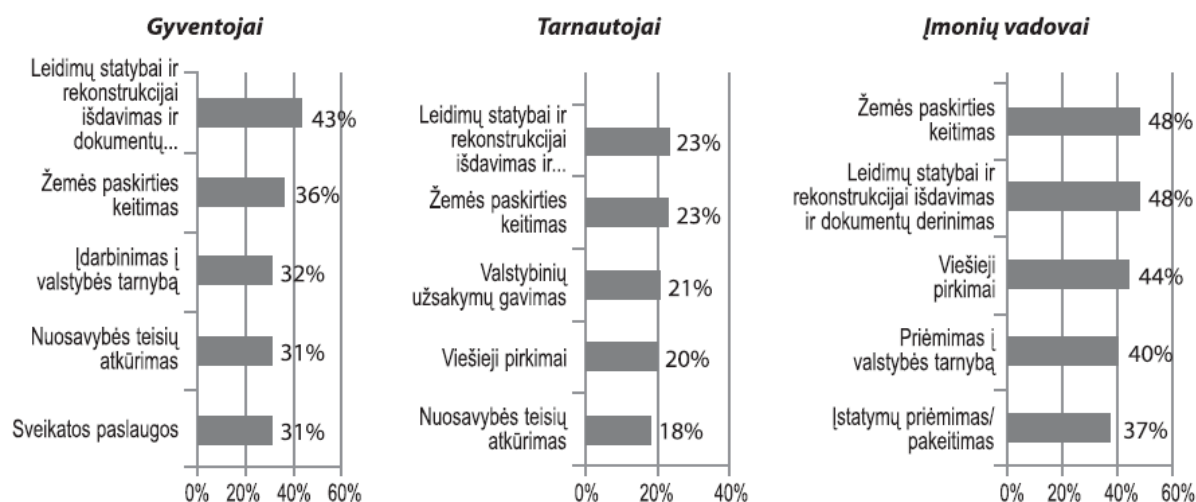
- *juodąją* – jeigu elito atstovų ir visuomenės dauguma tam tikrą veiksmą suvokia kaip korupcinį, tuomet jis priskiriamas juodajai korupcijai.
- *pilkąją korupciją* – tai tarpinė sąvoka, kur pilkoji korupcija reiškia, kad nėra aiškios nuomonės apie veiksmus arba nuomonės gali keistis, atsižvelgiant į tai, ar piliečiai yra linkę bausti už tokius veiksmus, ar ne. Kai kurios grupės, paprastai elitas, laiko tam tikrą elgesį neteisėtą ir siekia, kad už jį būtų baudžiama, o kitos socialinės grupės to nesiekia. Daugumos nuomonė yra tiesiog neapibrėžta.
- *baltąją korupciją* – kai tam tikrą korupcinį elgesį toleruoja ir elito, ir visuomenės dauguma. Veiksmai, nukreipti prieš tokį elgesį, ne visada sulaukia aktyvios paramos (Piliponytė, 2005).

Nagrinėdami korupcijos sampratą, turime atkreipti dėmesį ir į korupcijos rūšis bei formas, nes tuomet tampa aiškiau ir konkrečiau kaip ir kur gali pasireikšti korupcija ir kokiais būdais reikėtų įgyvendinti korupcijos prevencijos uždavinius.

Korupcijos pasireiškimo sritis ir paplitimo ribas geriausiai parodo ir iliustruoja „Lietuvos korupcijos žemėlapis“.

„Transparency International“ Lietuvos skyriaus 2008 – 2009 metų atliktame diagnostiniame tyrime „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2008“ korupcija savivaldoje užima lyderio pozicijas. Net 60

proc. tyrime dalyvavusių įmonių vadovų – šią instituciją įvardija kaip labiausiai korumpuotą, gyventojai vietos savivaldybes taip pat priskiria labiausiai korumpuotų institucijų penketukui (taip mano 39 proc. tyrime dalyvavusių respondentų). Tarp penkių labiausiai korumpuotų procedūrų taip pat minimos visos su savivaldybių funkcijomis susijusios procedūros – tai leidimų statybai ir rekonstrukcijai išdavimas bei dokumentų derinimas (gyventojai – 43 proc., tarnautojai – 23 proc., įmonių vadovai – 48 proc.), žemės paskirties keitimas (gyventojai – 36 proc., tarnautojai – 23 proc., įmonių vadovai – 48 proc.), viešieji pirkimai (tarnautojai – 20 proc., įmonių vadovai – 44 proc.), įdarbinimas į valstybės tarnybą (gyventojai – 32 proc., įmonių vadovai – 40 proc.), nuosavybės teisių atkūrimas (gyventojai – 31 proc., tarnautojai – 18 proc.) (TILS, 2009).

1 pav. Penkios labiausiai, respondentų nuomone, korumpuotos procedūros Lietuvoje. Šaltinis: Transparency International Lietuvos skyrius

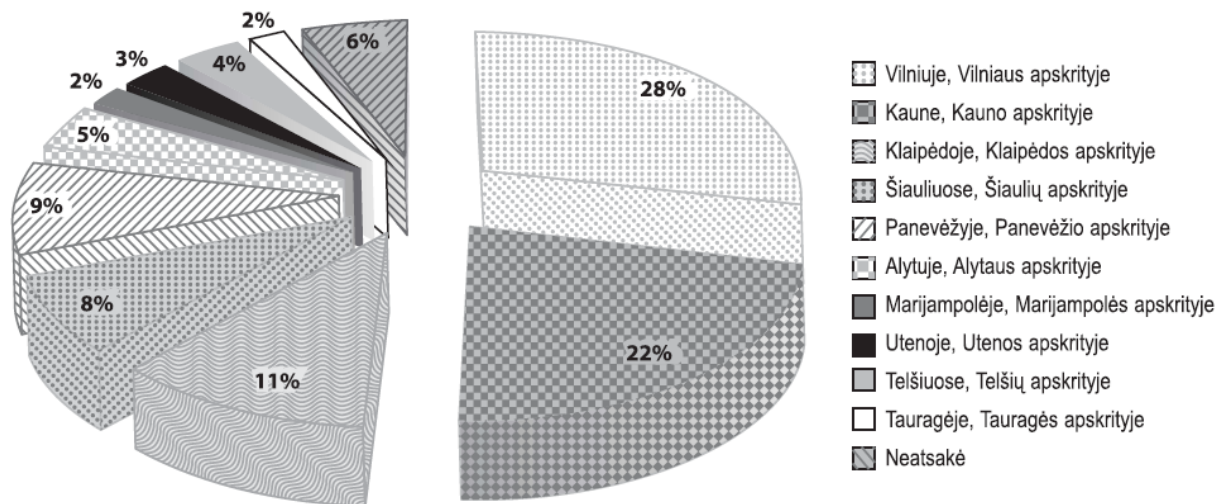
Nors kyšininkavimo indeksas savivaldybėse nėra itin didelis lyginant su kitomis institucijomis, tačiau efektyvumo indeksas – vienas didžiausių. Kaip minima aukščiau minėtame „Transparency International“ Lietuvos skyriaus 2008 – 2009 metų atliktame diagnostiniame tyrime „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2008“ miestų ir rajonų savivaldybių kyšio prievartavimo indeksas siekia 0,36, kyšio davimo indeksas – 0,24. Tačiau efektyvumas būna itin geras – net 0,95. Lyginant 2005, 2007 ir 2008 metų duomenis kyšio prievartavimo indeksas savivaldybėse padidėjo. Padidėjo ir kyšio davimo bei efektyvumo indeksas (žiūr. 2 paveiksle).

	Prievertavimo indeksas			Davimo indeksas			Efektyvumo indeksas		
	2005	2007	2008	2005	2007	2008	2005	2007	2008
Kelių policija	0,61	0,4	0,62	0,52	0,48	0,51	0,85	0,84	1
Respublikinės ligoninės ar klinikos	0,49	0,33	0,55	0,49	0,33	0,56	0,77	0,81	0,90
Miestų ir rajonų ligoninės	0,39	0,34	0,50	0,39	0,34	0,44	0,81	0,82	0,92
Poliklinikos	0,24	0,23	0,28	0,24	0,23	0,28	0,80	0,84	0,93
Miestų ir rajonų savivaldybės	0,22	0,18	0,36	0,22	0,18	0,24	0,83	0,88	0,95

2 pav. Gyventojų kyšininkavimo indeksų kaita. Šaltinis: Transparency International Lietuvos skyrius

Tyrime dalyvavę tarnautojai pastebi, kad savivaldybėse labiausiai paplitęs nepotizmas ir piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi. 8 proc. tyrime dalyvavusių respondentų teigia, kad nepotizmas jų įstaigoje yra paplitusi praktika, dar 54 proc. mano, kad tokių atvejų pasitaiko, nors ir retai. 5 proc. respondentų mano, kad jų įstaigoje (institucijoje) paplitusi praktika piktnaudžiauti tarnyba, 43 proc. – kad tokių atvejų pasitaiko.

Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkas K. Vaičaitis teigia, „vieša paslaptis, kad svarbiausi sprendimai rajone daromi pagal politinius susitarimus. Pareigos paskirstomos iš anksto, ir viešieji konkursai tampa formalūs“ („Tauragiškių balsas“, 2009). Tos pačios savivaldybės Antikorupcijos komisijos atlikta apklausa 2008 metų pabaigoje leidžia daryti išvadas, kad „net 47,81% apklausos dalyvių teko duoti kyšį valstybės tarnautojams, 34,78% – pareigūnui, 13,04% – politikui“. Šie skaičiai parodo, kad vienoje konkrečioje savivaldybėje korupcijos mastai gana nemaži. Panaši situacija ir kitose savivaldybėse. Nors Transparency International Lietuvos skyriaus 2008 – 2009 metų atliktame diagnostiniame tyrime „Lietuvos korupcijos žemėlapis ‘2008“ Tauragės apskritis ir šios apskrities savivaldybės minimos kaip mažiausiai korumpuotos, nes tik 2 proc. respondentų teigė, kad kyšį davė šioje apskrityje ar jos rajonuose. Tad galima tik numanyti, kokie korupcijos, kyšininkavimo atvejai kitose savivaldybėse, kuriose, anot TILS procentiniai skaičiai kur kas didesni (žiūr. 3 paveikslą).

3 pav. Kyšio davimo geografija. Kur teko duoti kyšį (gyventojai)? Šaltinis: Transparency International Lietuvos skyrius Lietuvos ir užsienio patirtis (Jungtinės Amerikos Valstijos, Vokietija, Japonija ir kt.) liudija, kad bene lengviausiai korupcijai pasiduoda savivaldybių darbuotojai.

Pavyzdžiui, Japonijoje buvo apskaičiuota, kad provincijos valdžios įstaigose dirba tris kartus daugiau pareigūnų nei nacionalinėje vyriausybėje, o korupcijos bylų jose išaiškinta penkiolika kartų daugiau, pareigūnų suimta – keturis kartus daugiau. Kitas pavyzdys – Niujorko miestas, kuriame statant mokyklas korupcijos vertė siekė šimtus milijonų dolerių. Savivaldybės dažnai yra kaltinamos ne tik dėl to, kad prastai tvarko valstybės pinigus, bet ir todėl, kad juos dosniai žeria į privačias kišenes. Pinigų sumos skiriasi tiek pat, kiek ir savivaldybių veikla.

- Dėl kyšių subsidijuojamas būstas yra netinkamai paskirstomas.
- Viešųjų pirkimų pareigūnams mokami „komisiniai“ reiškia, kad miesto savivaldybių užsakymai dažnai atitenka netinkamoms firmoms.
- Gavę kyši miesto policijos pareigūnai kartais apsimeta, kad nemato baudžiamojo nusižengimo.
- Miesto savivaldybių pareigūnai naudoja valstybės turtą privačiais tikslais.
- Pakišus „vokelį su pinigais“ ar kitaip davus kyšį, lengviau gauti leidimą ar licenciją.
- Dėl kyšininkavimo žmonės laužo saugumo, sveikatos apsaugos ir kitas taisykles, o tai kelia didelę socialinę riziką.
- Miesto savivaldybių paslaugos gali būti neatsiejamos nuo neteisėto mokėjimu šaltinio.
- Mokesčių rinkėjai gali prievarta išgauti pinigus iš piliečių, o dar dažniau – už kyšį su jais bendrininkauti kurstant mokesčių nemokėjimą.
- Korupcija lemia „rajoninių“ sprendimų priėmimą (Klitgaard, Abaroa, Parris, 2000).

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos ir tarptautinių organizacijų teisės aktus ir aktualią (savivaldybėse korupcijos efektyvumo indeksas vienas didžiausių) situaciją, būtų galima abstrakčiai teigti, kad korupcija yra bet koks valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens elgesys,

neatitinkantis jiems suteiktų įgaliojimų ar nustatytų elgesio standartų, ar tokio elgesio skatinimas siekiant naudoti sau ar kitiems asmenims ir taip pakenkiant asmenų ir valstybės interesams. Raudonienė A. (2005) teigia, kad korupcijos prevencijos principų įgyvendinimas pašalintų prielaidas korupcijai atsirasti įvairiose kategorijose, įskaitant klientelizmo ir nepotizmo prevenciją, o tai atitinka vis dar galiojančią atviros Lietuvos visuomenės idealą.

Apibendrinant galima teigti, kad korupcija gali būti suprantama kaip papirkimas, pareigybinių teisių panaudojimas pasipelnymo tikslais; pareigūno ar politinio veikėjo papirkimas. Korupcijos rūšys labiau atspindi bendresnę korumpuotos veikos pasireiškimo kontekstą, o formos labiau atspindi elgesio specifiką. Korupcijos paplitimo mastas savivaldybėse yra kur kas didesnis nei rodo atlikti tyrimai.

1.2. Korupcijos prevencijos samprata, rūšys, galimybės

Korupcijos prevencija – korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, taip pat poveikis asmenims siekiant atgrasinti nuo korupcinių nusikaltimų darymo (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741).

Plačiąja prasme nusikaltimų prevencija yra visa tai, kas padeda palaikyti teisėtvarką baudžiamojo ir nebaudžiamojo poveikio priemonėmis. Baudžiamąsias priemones atspindi nusikaltimų kontrolės sąvoka, apibūdinama kaip priemonių visuma, kuria siekiama mažinti nusikalstamumą ir neleisti viršyti socialiai priimtino jo lygmens aktyviais teisėsaugos institucijų veiksmais ir baudžiamojo poveikio priemonėmis. Taigi nusikaltimų kontrolė yra nusikaltimų prevencijos plačiąja prasme sudėtinė dalis. Tuo tarpu nebaudžiamojo pobūdžio nusikaltimų prevencijos priemonės, nesusijusios su valstybės prievarta, apibūdinamos kaip nusikaltimų prevencija siaurąja prasme (Gavelytė, 2002).

Pagrindiniai korupcijos prevencijos uždaviniai:

1. atskleisti korupcijos priežastis, sąlygas ir jas šalinti;
2. atgrasinti asmenis nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo;
3. užtikrinti realų ir veiksmingą korupcijos prevencijos teisinį reguliavimą;
4. teisinėmis, organizacinėmis, ekonominėmis ir socialinėmis priemonėmis sukurti tinkamą ir veiksmingą korupcijos prevencijos organizavimo, įgyvendinimo, priežiūros ir kontrolės mechanizmą;
5. įtraukti į korupcijos prevenciją gyventojus, visuomenines organizacijas;
6. skatinti skaidrų ir atvirą viešųjų paslaugų teikimą (<http://www.stt.lt/lt/menu/korupcijos-prevencija/>).

Korupcijos prevenciją galima skirstyti į **bendrają** ir **specialiąją**. **Bendrają korupcijos prevenciją** galima apibūdinti kaip korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, kuri yra skirta visai visuomenei, visiems visuomeniniams santykiams, neatsižvelgiant į tų santykių specifiką (ekonominiai, socialiniai, politiniai ir t.t.), taip pat poveikis visai visuomenei siekiant atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo. Šiai rūšiai galima priskirti tokias korupcijos prevencijos priemones, kaip visuomenės švietimas ir informavimas, nustatytų korupcijos faktų paviešinimas.

O **specialiąją korupcijos prevenciją** reikėtų suprasti, kaip korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, kuri yra skirta jau ne visai visuomenei, o atskiroms socialinėms grupėms, kuri yra taikoma atskirose veiklos sferose, ten kur yra didesnė galimybė daryti korupcinio pobūdžio veikas; taip pat poveikis šioms socialinėms grupėms siekiant atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo. Čia galėtume paminėti tokias korupcijos prevencijos priemones kaip informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams, kovos su korupcija programos.

Taip pat korupcijos prevencija galima klasifikuoti **pagal veikimo teritoriją**. Tai visos valstybės teritorijoje, atskiruose regionuose (apskirtyse, savivaldybėse) ir tam tikrose institucijose (lokalinės) veikiančios korupcijos prevencijos priemonės.

Dar korupcijos prevencija galima skirstyti **pagal ją vykdančius subjektus**. Tai Vyriausybės, Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybinių ir savivaldybių įstaigų bei nevalstybinių įstaigų vykdoma korupcijos prevencija (Pranka, 2006).

Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija programa santykinai skiria penkias korupcijos priežasčių grupes (<http://www.transparency.org/surveys/#cpi>):

1) bendrąsias socialines (nedarbas, sveikatos draudimo sistemos netobulumas, maži valstybės tarnautojų atlyginimai ir pan.);

2) teisine (teisės aktų netobulumas, dažnas keitimas ir kolizijos, nebaudžiamumas, kontrolės sistemų, liudytojų apsaugos programų, teisinių procedūrų ir priemonių, pareigūnų skyrimo ir atleidimo bei nušalinimo procedūrų netobulumas, profesinių elgesio kodeksų valstybės tarnyboje nebuvimas ir pan.);

3) institucines priežastis (ne visose institucijose taikomas rotacijos principas, motyvacinė karjeros sistema, neišplėtotos vidaus ir išorės audito sistemos, nepakankamai skaidrus sprendimų priėmimo procesas, nepašalintos prielaidos korupcijai skiriant įmonių, kuriose vyrauja valstybės kapitalas, vadovus, nustatant jų atsakomybę ir pan.);

4) priežasčių grupė, susijusi su visuomenės pilietiškumo stoka (visuomenės požiūrio į korupciją neapibrėžtumas ir prieštaravimas, nesipriešinimas korumpuotiems valstybės tarnautojams, piliečių pasyvumas antikorpucinėje veikloje);

5) išorinių veiksnių priežastys (tarptautinės korupcijos atsiradimas, tinkamų sąlygų nesudarymas kai kurių ūkio subjektų sąžiningai konkurencijai, pasienio kontrabandos ir korupcijos specifika ir pan.).

Gavelytė (2002) teigia, kad įvertinus šias penkias korupcijos priežasčių grupes, pastebimas vienas svarbus jų trūkumas: jose labai nežymiai atsispindi individualūs žmogaus poelgių veiksniai. Todėl, valstybės mastu vykdomose kovos su korupcija programose būtina įvertinti korupciją skatinančius psichologinius veiksnius. Tai veiksniai, susiję su garbės, lyderiavimo troškimu, nepasitikėjimo savimi problemomis ir pan.

Išsiaiškinus korupcinių nusikaltimų priežastis ir sąlygas itin svarbu parinkti efektyvias priemones joms pašalinti. Kriminologinėje literatūroje aptariama, o valstybių kovos su korupcija programose įtvirtinama daug įvairių korupcinių nusikaltimų prevencijos priemonių. Šios priemonės tarpusavyje glaudžiai susijusios ir turi būti taikomos kompleksiškai, tačiau sąlyginai jas galima suskirstyti į šešias grupes (Gavelytė, 2002):

1. Socialinės priemonės. Jos apima visų socialinių grupių gyvenimo lygio kėlimą, jų socialinę apsaugą, visuomenės konsolidaciją, žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimo užtikrinimą, nedarbo ir socialinės nelygybės mažinimą ir pan. Socialinių problemų sprendimas sumažintų socialinę įtampą, lemtų demokratiškesnę ir humaniškesnę socialinį bendravimą.

2. Ekonominės priemonės. Tai rinkos ekonomikos tobulinimas, šešėlinės ekonomikos mažinimas, aiškios, protingumo kriterijus atitinkančios ir kiek įmanoma paprastesnės mokesčių sistemos suformavimas ir pan. Šios priemonės, iš esmės didindamos ekonominių santykių efektyvumą, kartu silpnina korupciją skatinančių ekonominių veiksnių poveikį.

3. Teisinės priemonės. Tai įstatymų ir kitų teisės aktų tobulinimas. Didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas teisės aktams, reglamentuojantiems teisėkūros procesą, sprendimų priėmimo procedūras viešojo administravimo srityje, įvairių licenzijų ir leidimų išdavimą, mokesčių mokėjimą, apskaitą ir atskaitomybę, viešųjų pirkimų ir valstybės turto privatizavimo procedūras, teisėsaugos ir teisingumo institucijų kompetenciją, valstybės tarnautojų elgesio nuostatas ir kitas sritis, kur galimi korupciniai nusikaltimai. Pavyzdžiui, šiuo metu itin opi problema yra viešųjų pirkimų korupcija. Viena iš prioritetinių kovos su korupcija krypčių turėtų būti kova su korupcija viešuosiuose pirkimuose. Teisės aktuose turėtų būti įtvirtinta perkančiųjų organizacijų pareiga viešinti viešuosius pirkimus, numatyti galimybę pamažu viešuosius pirkimus perkelti į elektroninę terpę, viešai skelbti pirkimų konkursų rezultatus, nuolat teikti visuomenei informaciją apie viešųjų pirkimų sutarčių vykdymą ir kt. Taip pat būtina numatyti draudimus keisti pagrindines viešojo pirkimo sutarties sąlygas (kainą, kokybės reikalavimus, terminus), nustatyti sistemą, draudžiančią tam tikrą laikotarpį viešuosiuose pirkimuose dalyvauti ūkio subjektams, anksčiau korupciniu būdu pažeidusiems viešųjų pirkimų taisykles.

4. Politinę atsakomybę stiprinančios antikorupcinės priemonės. Tai priemonės, užtikrinančios efektyvią politinę konkurenciją, skaidrų politinių partijų finansavimą, kasmetinį politikų ir jų artimiausių giminių turto ir pajamų deklaravimą, šių deklaracijų viešą publikavimą, viešųjų bei privačių interesų konfliktų negalimumą ir pan. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas politinėms partijoms finansuoti. Privatiems politinių partijų rėmėjams politinės partijos paprastai įsipareigoja parlamento, vyriausybės, ministerijų, savivaldybių lygmeniu priimti jiems naudingus ūkinius sprendimus. Todėl itin svarbu užtikrinti partijos pajamų ir išlaidų skaidrumą prieš visuomenę, sukurti veiksmingą ir skaidrią politinių partijų finansavimo kontrolę, numatyti asmeninę politinės partijos vadovo atsakomybę už neteisėtus finansinius veiksmus.

5. Antikorupcinės institucinio pobūdžio priemonės. Tarp šių priemonių ypač aktualus yra valdžių padalijimo principo tinkamas įgyvendinimas, efektyvi parlamentinė kontrolė, nepriklausoma ikiteisminio tyrimo organų veikla bei teisminė valdžia. Bet kokie įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios tarpusavio nesutarimai ar realios valdžios neturėjimas skatina korupcinius santykius. Pavyzdžiui, esant politiškai priklausomai teisminei valdžiai, valstybės kontrolės organams, taip pat parlamentui nepakankamai kontroliuojant vyriausybę, sudaromos prielaidos tam tikro korumpuotio politinio – ūkinio klanu interesams tenkinti. Būtent todėl racionalus valdžių atskyrimas turi būti siejamas ne tik su jų veiklos sfera, bet ir su antikorupcinėmis priemonėmis. Kaip pažymi S. Rose – Ackerman, būtent įstatymų leidimo ir sprendimų priėmimo proceso padalijimas įvairioms institucijoms (komisijos, pakomisijos, prezidento veto ir pan.) numato galimybę išvengti ilgalaikių klaidų ir užkirsti kelią korupcinei veikai. Būtina tobulinti valstybės aparato veiklos kokybę: įdiegti valstybės tarnautojų motyvacinę karjeros sistemą, pagrįstą kvalifikacijos kėlimu, materialiniu ir moraliniu skatinimu už gerą darbą, sukurti tokią personalo vadybos sistemą, kad valstybės institucijų ir įmonių, kuriose vyrauja valstybės kapitalas, vadovai būtų renkami į pareigas konkurso būdu, o jų darbo rezultatai būtų vertinami atskirai įvertinant procedūrų skaidrumą ir sprendimų aiškumą. Reikėtų didinti valstybės ir savivaldybių institucijų vidaus ir išorės audito tarnybų darbo efektyvumą, visais atvejais užtikrinti priimamų sprendimų apskundimo galimybę ir pan.

6. Priemonės, užtikrinančios viešumą ir visuomenės įtraukimą į kovą su korupcija. Svarbiausia yra užtikrinti informacijos viešumą, tikslingumą ir efektyvumą. Informacija apie jau išaiškintus korupcinius nusikaltimus yra svarbi, tačiau kur kas svarbiau viešai ir laiku skelbti apie korupcijos žalą visuomenei ir valstybei, korupciją galinčius sukelti veiksniai, jų pasireiškimo sferas, nurodyti pasipriešinimo jai galimybes. Viešumu reikėtų siekti ne pigaus populizmo, o tikslinio efekto. Ypatingas vaidmuo visuomenės įtraukimo į kovą su korupcija procese tenka laisvai žiniasklaidai. Viena vertus, ji turi įsitraukti į galimai korupcinių veikų išaiškinimą (vadinamieji

žurnalistiniai tyrimai), kita vertus, būtent žiniasklaida turi kurti visuomenės nepakantumą korupcijai.

Kovojant su korupcija priimta nemažai antikorpucinių teisės aktų, kryptingai stiprinama institucinė sąranga, ugdoma visuomenės antikorpucinė teisinė sąmonė. Tačiau norint užbėgti nepageidaujamiems įvykiams už akių svarbiausias darbas – parengti ir priimti politikų, valstybės tarnautojų bei privataus verslo etikos standartus, kuriuose būtų numatytos sankcijos už nusizengimus. Taip pat būtina sukurti efektyvų priežiūros mechanizmą (Raudonienė, 2005).

Lietuvoje dirbama dviem korupcijos prevencijos kryptimis – proaktyviosios (ang. *proactive*), kai šalinama prielaida nesulaukus blogų padarinių, bei reaguojančios (ang. *reactive*), kai kilus pasekmei šalinama prielaida.

Pastaruoju atveju išaiškėjus korupciniams teisės pažeidimams vertinama teisės aktų taikymo praktika, nustatomos reglamentavimo spragos ir jos naikinamos. Teisės aktai koreguojami laikantis Korupcijos prevencijos įstatymo. Pavyzdžiui, Labdaros ir paramos įstatymo pataisa, leidusi valstybinėms įmonėms teikiant paramą bei labdarą pasinaudoti mokesčių lengvatomis, sudarė prielaidas korupcijai – atskiri asmenys minėtų įmonių pajamas galėjo naudoti ne valstybės ar piliečių reikmėms, o kitiems tikslams (finansuoti politines partijas ir pan.). Pasinaudojusios šia teise 1998 – 1999 m. valstybinės bendrovės į biudžetą nepervedė 17 mln. Lt pelno – jį skyrė labdarai. Prezidentas, atsižvelgęs į atliktą antikorpucinį įvertinimą, šį įstatymą vetavo. Dabar valstybinės įmonės teikdamos paramą mokesčių lengvatomis pasinaudoti nebegali.

Kita reaguojančios korupcijos prevencijos priemonė – korupcijos rizikos analizė, atliekama tose įstaigose, kuriose egzistuoja didelė korupcijos tikimybė. Tokiai kategorijai priskiriamos tos įstaigos, kuriose buvo padarytas korupcinis nusikaltimas, kurių pagrindinės funkcijos – kontrolė ar priežiūra, atskirų valstybės tarnautojų funkcijos, uždaviniai, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė nėra išsamiai reglamentuoti, kurių veikla susijusi su leidimų, nuolaidų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar ribojimu, kurios daugiausia priima sprendimus, kurių netvirtina kitos įstaigos ir pan. (Raudonienė, 2005).

Korupcijos antipodas arba kovos su korupcija tikslas yra visuomenėje įsigaliojusi principingumo (sąžiningumo) (Public integrity) sistema. Nacionalinei principingumo sistemai (National integrity system) sukurti reikalinga atskirų valdžios ar visuomenės institucijų parama. Į tokios sistemos kūrimą turi būti įtraukti parlamentas, vykdomoji valdžia, teisminė valdžia, generalinis auditorius, valstybės tarnyba, žiniasklaida, ombudsmenas, antikorpucinės agentūros, pilietinė visuomenė, privatus sektorius ir tarptautinė bendruomenė (Pope, 2000).

Vien tik teisinės kovos su korupcija priemonės (antikorpuciniai įstatymai, strategijos ir programos), įstatyminis valstybės tarnautojų atsakomybės deklaravimas (valstybės tarnybos įstatymas) negaliduoti laukiamų rezultatų. Spaudimas iš užsienio (ES ir NATO narystės kontekste)

kovoti su korupcija gali paskatinti tik fasadinę, daugiau imituojamą nei tikrą mūšį su šiuo negatyviu reiškiniu. Kovos su šiuo visuomenės fenomenu našta negali būti užkrauta ant vienos institucijos pečių. Kita vertus, geros piliečių idėjos ir iniciatyvos, neturint politinio palaikymo, primena Don Kichoto kovą su vėjo malūnais (Pope, 2000).

Išorinė valstybės tarnautojų veiklos kontrolė, kurią vykdo politikai, atskiros kontroliuojančios institucijos, žiniasklaida bei visuomenė, iškelia valstybės tarnybos profesinių vertybių klausimą. Tarnavimas visuomenės interesams, veiklos skaidrumas, viešumas, nesavanaudiškumas, nešališkas bei vienodas tarnavimas piliečiams teikiant įvairias paslaugas, atsakomybė ir atskaitomybė, interesų konflikto, dovanų ir kitokio vaišingumo draudimas ir kt. yra ne tik įstatymuose, bet ir profesinės etikos (elgesio) kodeksuose numatyti reikalavimai valstybės tarnautojams. Vidinė tarnautojų kontrolė negali būti palikta savieigai. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas valstybės tarnautojų profesinės etikos mokymui, antikorupciniam švietimui. Sąmoningo, principingo, atsakingo pilietiškai mąstančio valstybės tarnautojo pozicijos ugdymas yra svarbus žingsnis kovojant su korupcija (Palidauskaitė, 2005).

Apibendrinant galima teigti, kad korupcijos prevenciją galima suskirstyti į specialiąją ir bendrąją, pagal ją vykdančius subjektus ir pagal veikimo teritoriją. Būtent savivaldybių korupcijos prevenciją reikėtų priskirti prie specialiosios, nes yra taikoma atskirose veiklos sferose, ten kur yra didesnė galimybė daryti korupcinio pobūdžio veikas.

1.3. Pagrindinės korupcijos prevencijos priemonės ir jų įgyvendinimo galimybės

1.3.1. Korupcijos rizikos analizė

Korupcijos rizikos analizė – valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos analizė antikorupciniu požiūriu Vyriausybės nustatyta tvarka bei motyvuotos išvados dėl kovos su korupcija programos parengimo ir pasiūlymų dėl programos turinio pateikimas, taip pat kitų korupcijos prevencijos priemonių rekomendavimas už jų įgyvendinimą atsakingoms valstybės ar savivaldybių įstaigoms.

Korupcijos rizikos analizei įgyvendinti yra priimtas ir Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimas Nr. 1601 „Dėl korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741).

Valstybės ar savivaldybių įstaigų vadovai, struktūriniai padaliniai arba asmenys, valstybės ar savivaldybės įstaigos vadovo įgalioti vykdyti korupcijos prevenciją ir jos kontrolę, pagal Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatyme numatytus kriterijus nustato valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos sritis, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė. Tai tokios įstaigų veiklos sritys, kur buvo padarytas korupcinis nusikaltimas; kur veikla yra susijusi su leidimų, nuolaidų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar apribojimu; kur naudojama valstybės ar

tarnybos paslaptį sudaranti informacija; kur pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas. Taip pat valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos srityse, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, gali būti atliekama korupcijos rizikos analizė.

Atliekant korupcijos rizikos analizę, vertinama:

1. Motyvuota korupcijos tikimybės vertinimo išvada ir su tuo susijusi informacija;
2. Sociologinių tyrimų duomenys;
3. Galimybė vienam darbuotojui priimti sprendimus dėl valstybės lėšų ir kito turto;
4. Darbuotojų ir padalinių atstumas nuo centrinio padalinio;
5. Darbuotojų savarankiškumas priimant sprendimus ir sprendimų priėmimo diskrecija (valstybės tarnautojo ar įstaigos teisė spręsti kokį nors klausimą savo nuožiūra);
6. Darbuotojų ir padalinių priežiūros ir kontrolės lygis;
7. Reikalavimas laikytis įprastos darbo tvarkos;
8. Darbuotojų rotacijos lygis (ciklinė kaita);
9. Atliekamos veiklos ir sudaromų sandorių dokumentavimo reikalavimai;
10. Valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos išorės ir (ar) vidaus audito informacija;
11. Teisės aktų priėmimo ir vertinimo sistema;
12. Kita informacija, kurios reikia korupcijos rizikos analizei atlikti (www.stt.lt).

Specialiųjų tyrimų tarnyba, nustatydamą būtinybę atlikti korupcijos rizikos analizę valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos srityse, įvertina, ar valstybės ar savivaldybės įstaigos veikla atitinka viena arba kelis iš šių kriterijų:

- 1) yra buvę bandymų, pažeidžiant teisės aktų nustatytą tvarką, paveikti valstybės ar savivaldybės įstaigos darbuotojus ar jų priimamus sprendimus;
- 2) išaiškinta korupcinių nusikaltimų kitose panašias funkcijas atliekančiose valstybės ar savivaldybių įstaigose;
- 3) tobulintina valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos priežiūros sistema;
- 4) priimami sprendimai yra susiję su materialine ar kitokia interesanto nauda;
- 5) nustatyti galiojančios tvarkos normų pažeidimai (pavyzdžiui, skirstant biudžeto lėšas, teikiant užsakymus bei priimant kitus sprendimus);
- 6) valstybės ar savivaldybės įstaiga yra savarankiškas biudžetinių asignavimų valdytojas;
- 7) Valstybės kontrolė, Seimo kontrolieriai arba kitos kontrolės ar priežiūros institucijos nustatė šios valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos pažeidimų;
- 8) gauta kitos informacijos apie valstybės ar savivaldybės įstaigos veikloje egzistuojančias korupcijos apraiškas (operatyvinė informacija, gyventojų skundai ir pareiškimai, visuomenės informavimo priemonių pateikiama bei kita informacija) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741, 6 str.).

Atlikus valstybės ar savivaldybės įstaigos korupcijos rizikos analizę, surašoma motyvuota išvada dėl atitinkamos įstaigos kovos su korupcija programos parengimo ir (ar) pateikiami pasiūlymai dėl programos turinio. Išvadoje gali būti rekomenduojamos ir kitos korupcijos prevencijos priemonės valstybės ar savivaldybių įstaigoms, atsakingoms už jų įgyvendinimą (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją ratifikavimo, 2006, Nr. X-943).

Apibendrinant galima teigti, kad korupcijos rizikos vertinimo priemonė negali būti taikoma kiekvienai valstybės ar savivaldybės įstaigai. Korupcijos prevencijos įstatyme numatyta, kad korupcijos rizikos analizė gali būti atliekama tik valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos srityse, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė. Tačiau vien nustatymas, jog atitinkamos įstaigos sritis yra priskiriama prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, dar nėra įrodymas, jog privaloma taikyti korupcijos rizikos analizę. Toks nustatymas suteikia teisę taikyti šią korupcijos prevencijos priemonę, tačiau neįgyvendina galutinio sprendimo. Galutinį sprendimą priima Specialiųjų tyrimų tarnyba. STT yra pagrindinė ir vienintelė šios priemonės vykdytoja, t.y., ji ir atlieka korupcijos rizikos analizę.

1.3.2. Kovos su korupcija programos

Kovos su korupcija programos gali būti Lietuvos Respublikos nacionalinė, šakinės, institucinės ir kitos (Korupcijos prevencijos įstatymas, 7 straipsnis).

Nacionalinę kovos su korupcija programą rengia, jos įgyvendinimą organizuoja ir kontroliuoja Vyriausybė dalyvaujant Specialiųjų tyrimų tarnybai.

Paprastai kiekviename antikorupcinėje programoje nurodytos bendrosios nuostatos, pateikta esamos padėties analizė, išdėstyti tikslai ir uždaviniai, taip pat patvirtintas prevencijos priemonių planas, kuriame numatoma tam tikros, labai konkrečios priemonės, tų priemonių tikslas, įvykdymo laikas ir už jų įgyvendinimą atsakingas subjektas.

Be to, Nacionalinė kovos su korupcija programa teigia: sėkmingai kovoti su korupcijos apraiškomis galima tik tada, kai ilgalaikė programa pagrįsta pasaulyje visuotinai pripažintais elementais: prevencija, teisės pažeidimų tyrimu, visuomenės švietimu ir jos parama. Pažymėtina, kad teigiamų rezultatų pasiekama tik įgyvendinant išvardytus elementus kaip nedalomą visumą (Valstybės žinios, 2002).

Galima teigti, kad kovos su korupcija programa – tai atitinkamo lygio priemonių sistema, kurią nuosekliai įgyvendinant turi būti pasiekiami programoje numatyti tikslai – sumažinta korupcija Lietuvoje.

Šakines (apimančias kelių valstybės ar savivaldybių įstaigų veiklos sritis), institucines ir kitas kovos su korupcija programas rengia valstybės ir savivaldybių bei nevalstybinės įstaigos, kurias Nacionalinė kovos su korupcija programa ir kiti norminiai aktai įpareigoja tokias programas parengti. Institucines kovos su korupcija programas taip pat rengia valstybės ar savivaldybių įstaigos, kuriose buvo atlikta korupcijos rizikos analizė ir pasiūlyta parengti tokią programą (Korupcijos prevencijos įstatymas, 7 straipsnis).

Kovos su korupcija programos rengiamos vadovaujantis šiuo Įstatymu, Nacionaline kovos su korupcija programa bei kitais teisės aktais, atsižvelgiant į Specialiųjų tyrimų tarnybos pasiūlymus ir kitą informaciją.

Nacionalinę kovos su korupcija programą Vyriausybės teikimu tvirtina Seimas, o kitas programas – jas parengusios valstybės ar savivaldybės įstaigos ar nevalstybinės įstaigos vadovas. Jis asmeniškai atsako už patvirtintos programos įgyvendinimą.

Programų įgyvendinimą koordinuoja ir kontroliuoja įstaigų vadovai ar šių įstaigų struktūriniai padaliniai arba asmenys, įstaigos vadovo įgalioti vykdyti korupcijos prevenciją ir jos kontrolę įstaigoje. Specialiųjų tyrimų tarnyba stebi, kaip įgyvendinami jos pateikti pasiūlymai.

2000 metais Lietuvoje buvo priimta nacionalinės kovos su korupcija programa, kuri yra pakankamai išsami, nes ji apima politines, administracinės korupcijos ir interesų konflikto, mokesčių ir muitinių institucijų, viešųjų pirkimo ir privatizacijos, sveikatos apsaugos, teisėtvarkos ir teismo organų korupcijos prevenciją, tarptautinį bendradarbiavimą ir visuomenės įtraukimą į korupcijos prevenciją, tyrimų efektyvumo didinimą, švietimą, įskaitant antikorpucinių komponentų įtraukimą į vidurinių ir aukštųjų mokyklų mokymo programas (Stojimo į ES stebėsenos procesas: Korupcija ir antikorpucinė politika).

Kaip teigiama LRS nutarime „Dėl nacionalinės kovos su korupcija programos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 10-355), Nacionalinė kovos su korupcija programa yra paremta pasaulyje visuotinais pripažįstamais kovos su korupcija elementais: korupcinių teisės pažeidimų tyrimu, antikorpuciniu švietimu ir jo parama.

Šiame nutarime taip pat teigiama, kad šios programos tikslas – sumažinti korupciją Lietuvoje bei siekti, kad ji kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, siekti socialinės gerovės ir stiprinti nacionalinį saugumą. Įgyvendinant korupcijos prevenciją norima užkirsti kelią korupcijos atsiradimui ir plėtrai – pašalinti teisės aktų, valstybės valdžios institucijų veiksmų, procedūrų, kitų sričių spragas, dėl kurių gali atsirasti sąlygos korupcijai.

Kadangi šiame darbe nagrinėjama savivaldos sritis, tad būtina pabrėžti, kad šioje programoje numatyta, jog tiriant korupcinius teisės pažeidimus siekiama užtikrinti, kad korupcinio pobūdžio teisės pažeidimai viešajame sektoriuje būtų iširti kuo geriau, o kalti asmenys neišvengtų atsakomybės.

Tam, kad būtų pasiekti Nacionalinės kovos su prevencija programos tikslai, įgyvendintos korupcijos prevencijos priemonės bei pašalintos šio reiškinio priežastys numatyta, kad „būtina stiprinti teisėsaugos ir kitų valstybės institucijų sistemą, skatinti glaudesnę jų bendradarbiavimą su visuomene ir nevyriausybinėmis organizacijomis, ugdyti visuomenės narių pilietinę sąmonę“.

Siekiant sėkmingai kovoti su korupcija, šioje programoje yra numatyta įgyvendinti daugybę uždavinių.

Nacionalinėje kovos su korupcija programoje nurodyta kokiomis priemonėmis galima sumažinti korupcijos pasireiškimo galimybes viešojo administravimo srityje, taip pat apibrėžtos visuomenės įtraukimo į kovos su korupcija, pažeidimų tyrimo ir viešinimo nuostatos.

Programą pavesta įgyvendinti politinėms partijoms, savivaldybėms, teisėsaugos institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms bei kitoms įstaigoms, organizacijoms.

LR Nacionalinėje kovos su korupcija programoje taip pat apibrėžtos visuomenės įtraukimo į kovą su korupcija, korupcinių teisės pažeidimų tyrimo, visuomenės ir žiniasklaidos antikorpucinio švietimo nuostatos. Pavyzdžiui, numatyta skatinti gyventojus telefonu anonimiškai pranešti apie korupcinius teisės pažeidimus, stiprinti teisėsaugos institucijų veiklos teisėtumo ir pagrįstumo kontrolę ir atitinkamą teisinę bazę, rengti specialias radijo ir televizijos laidas.

Nacionalinę kovos su korupcija programą pavesta įgyvendinti politinėms partijoms, savivaldybėms, teisėsaugos institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms, mokslo ir mokymo įstaigoms, audito, ekspertinėms organizacijoms bei kitoms įstaigoms, įmonėms, organizacijoms, atsižvelgiant į jų kompetencijai priskirtinas kovos su korupcija priemones.

2008 metais Valstybės kontrolė atliko Nacionalinės kovos su korupcija programos įgyvendinimo auditą ir ataskaitoje (Nr. VA-P40-6-5) pažymi, kad Nacionalinės kovos su korupcija programos įgyvendinimas vykdomas nepakankamai efektyviai, nes „ne visada buvo pasirinktas pats efektyviausias priemonių įgyvendinimo būdas“. Be to, šios ataskaitos išvadose nurodyta net keliolika priežasčių, kodėl Nacionalinė kovos su korupcija programa nėra efektyvi. Tarp šių priežasčių būtų galima paminėti tokias: „Nacionalinėje kovos su korupcija programoje nepakankamai aiškiai ir tiksliai apibrėžta korupcijos sąvoka, t. y. programos objektas“; „nepakankamai reglamentuota programos rengimo, pakeitimo ir atnaujinimo, jos įgyvendinimo priemonių planų sudarymo, veiksmų koordinavimo ir veiklos stebėsenos tvarka“; „programoje nenustatyti jos tikslų pasiekimo ir uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai, todėl neužtikrinamas veiksmingos programos parengimas, atnaujinimas, programos įgyvendinimo stebėsenos ir kontrolė“; „buvo nukeliami priemonių plane numatytų kai kurių svarbių priemonių įgyvendinimo terminai“, „ne visada buvo pasirinktas pats efektyviausias priemonių įgyvendinimo būdas“ ir pan.

Apibendrinant galima teigti, kad nacionalinę kovos su korupcija programą pavesta įgyvendinti politinėms partijoms, savivaldybėms, teisėsaugos institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms, mokslo ir mokymo įstaigoms, audito, ekspertinėms organizacijoms bei kitoms įstaigoms, įmonėms, organizacijoms, atsižvelgiant į jų kompetencijai priskirtinas kovos su korupcija priemones, tačiau ši programa ne visada efektyvi dėl pasirenkamų neefektyvių prevencijos įgyvendinimo priemonių.

1.3.3. Teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektais numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastui vertinimas

Teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektais numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastą reglamentuoja Korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsnis. Straipsnyje pateikiami tik pagrindiniai antikorupcinio teisės aktų ar jų projektų vertinimo būdai. Kaip korupcijos prevencijos priemonės turi būti įgyvendinamos, šiame straipsnyje nepateikiama (Korupcijos prevencijos įstatymas, 8 straipsnis).

Įstatymas numato šias esmines nuostatas (STT, 2009):

– Teisės aktą, reglamentuojantį nurodytose sferose besiklostančius santykius, kuriuose, tikėtina, yra didesnės galimybės korupcijai pasireikšti, rengianti ar priimanti valstybės ar savivaldybės įstaiga turi *pati atlikti* teisės akto projekto antikorupcinį vertinimą, išnagrinėti kitų valstybės ar savivaldybių įstaigų atliktą teisės akto projekto antikorupcinį vertinimą, jei toks atliktas;

– *Specialiuųjų tyrimų tarnyba* teisės aktų bei jų projektų antikorupcinį vertinimą atlieka savo iniciatyva arba Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko, Ministro Pirmininko, Seimo komiteto, komisijos, frakcijos ar ministro siūlymu;

– Gali būti pasitelktos mokslo institucijos.

Antikorupcinis vertinimas – tai teisės akto projekto teksto analizės, sisteminės analizės bei įvertinimo procesas, turint tikslą nustatyti galimybes įsigaliojus teisės aktui sudaryti prielaidas korupcijai atsirasti ar plėtotis.

Vertinimas turi būti sąžiningo teisės akto rengėjo pozicija, taip pat nešališko eksperto pozicija siekiant nustatyti nepakankamo teisinio reguliavimo vietas (būsime) teisės akte, prognozuojant jo veikimą, sprendžiant apie galimą teisės akto taikymo praktiką.

Vertinimo negalima absoliutinti ir manyti, kad jį atlikus eliminuojamos prielaidos korupcijai; gali būti nustatomos tik kai kurios, prielaidos bei sąlygos; žmogiškasis faktorius lieka net ir priėmus sąlyginai „nekorupcinį“ teisės aktą. Vertinimas – ekspertinis požiūris, todėl negali būti kategoriškų išvadų.

Siekiant išvengti neapibrėžtumo, tikslinga institucijoje suformuluoti ir taikyti *vertinimo metodiką, gaires, orientacinius kriterijus, taisykles, klausimynus*, pan.

Formalus atsakymas į klausimą negarantuoja “nekorupcinio” teisės akto (STT, 2009).

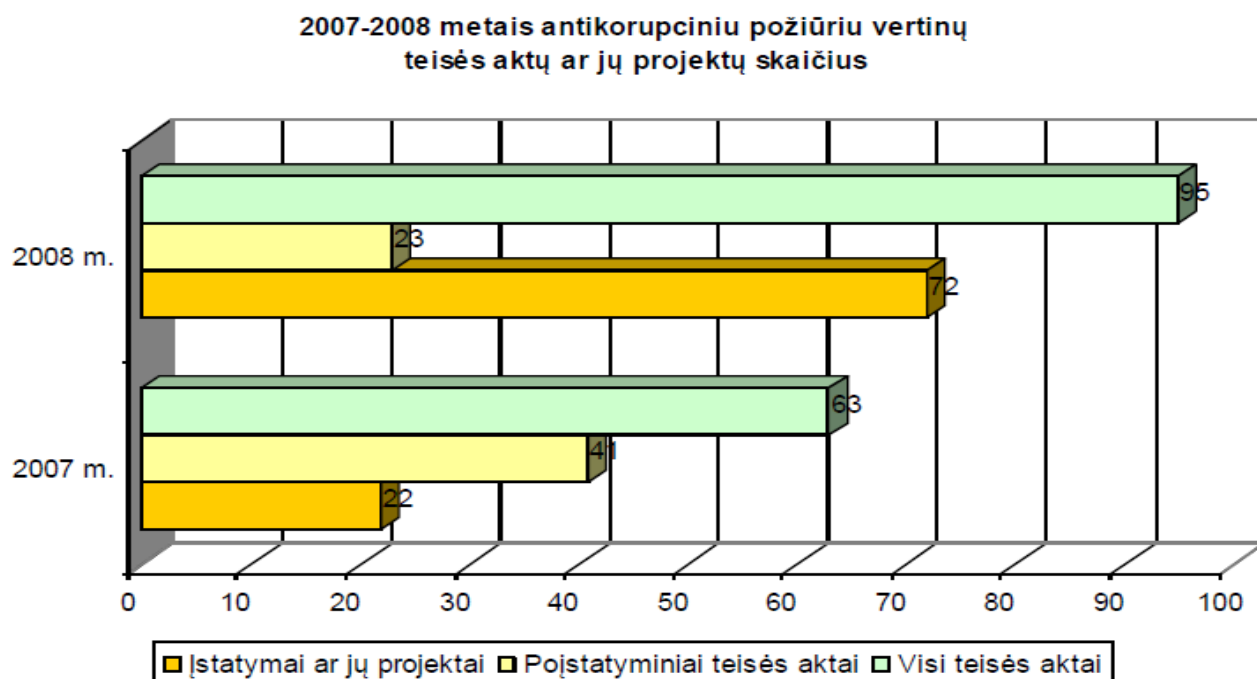
Vertintojas turi būti suinteresuotas nustatyti:

- ar reguliavimas pakankamas;
- ar gyvybiškai svarbūs aspektai – funkcijų apibrėžimas, nedubliavimas, atsakomybė (individuali ir konkreiti: drausminė, administracinė, baudžiamoji);
- kontrolė;
- priežiūra – teisės akto projekte pakankamai ir aiškiai įtvirtinti.

Vertintojas turi atlikti funkcinę analizę: steigama nauja institucija – ar apibrėžta jos struktūra, veikla, vadovybė įgaliojimai, atsakomybė, veiklos skaidrumas (STT, 2009).

Vertinimo reikšmė:

- Vertinimo rezultatų reikšmė niekur neregamentuota; korupcijos prevencijos įstatymas įpareigoja akto rengėjus įvertinti pačius tik tais atvejais, kurie išvardyti įstatyme; tikslinga atsižvelgti į kitų subjektų atliktą vertinimą; ką daryti įvertinus ar atsižvelgus – rengėjo reikalas.
- Kartais antikorpucinis vertinimas yra tik rekomendacinio pobūdžio; tai nėra blogai.
- Antikorpucinis vertinimas neturi tapti papildoma biurokratija.

4 pav. 2007 – 2008 metais antikorpuciniu požiūriu vertintų teisės aktų ar jų projektų skaičius. Šaltinis: Mečkauskas, V. (2009). *Antikorpucinių priemonių efektyvumas*. Pranešimas.

Teisės aktų ar jų projektų antikorpucinis vertinimas (antikorpucinio vertinimo išvada) pateikiamas teisės aktą priėmusiai, jų priėmimą inicijavusiai valstybės ar savivaldybės institucijai

arba teisės akto projekto rengėjui, kurie sprendžia, ar tikslinga juos tobulinti (Korupcijos prevencijos įstatymas, 8 straipsnis).

Atlikus vertinimą, jei reikia, siūlytina rengėjui:

- detalizuoti formuluotes;
- atsisakyti alternatyvų;
- supaprastinti procedūras;
- numatyti procedūras;
- numatyti kontrolę;
- atsisakyti tarnautojo nuožiūros;
- numatyti asmens, ne įstaigos, darbo grupės, komisijos, tarybos atsakomybę (STT, 2009).

Apibendrinant galime teigti, kad teisės aktų ar jų projektų antikorpucinis vertinimas labai glaudžiai susiję su kita korupcijos prevencijos priemone – korupcijos rizikos analize, nes abi prevencijos priemonės įgyvendina Specialiųjų tyrimų tarnyba. Taip pat kad šioms prevencijos priemonėms taikyti yra numatytos tos pačios sąlygos.

1.3.4. Informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams, pateikimas

Informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimas – tai įstaigos vadovo, valstybės politiko prašymu ar teisėsaugos ir kontrolės institucijų iniciatyva atliekamas teisėsaugos ir kontrolės institucijų turimos teisėtai surinktos bei objektyvios informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimas teisės aktų nustatyta tvarka valstybės tarnautoją paskyrusiam ar skiriančiam įstaigos vadovui ar valstybės politikui, siekiant, kad valstybės ar savivaldybės įstaigoje dirbtų tik nepriekaištingos reputacijos asmenys (Korupcijos prevencijos įstatymas, 9 straipsnis).

Šios korupcijos prevencijos priemonės tikslas yra užtikrinti, kad į valstybės ar savivaldybių įstaigas nebūtų priimami nepatikimi asmenys arba nedirbtų susikompromitavę valstybės tarnautojai.

Informacijos pateikimo procese dalyvauja šie asmenys: tikrinamieji – siekiantys eiti arba einantys pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, apie kuriuos įstaigos vadovui ar valstybės politikui pateikiama informacija; informacijos gavėjai – įstaigų vadovai ir valstybės politikai, gaunantys informaciją iš informacijos pateikėjų; ir informacijos gavėjai – Specialiųjų tyrimų tarnyba ir kitos teisėsaugos ir kontrolės institucijos, turinčios informacijos apie tikrinamuosius asmenis ir teikiančios ją informacijos gavėjams (Roce – Ackerman, 2001).

Informaciją apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikia Specialiųjų tyrimų tarnyba, gavusi raštišką šį asmenį skiriančio ar paskyrusio įstaigos vadovo ar valstybės politiko prašymą. Specialiųjų tyrimų tarnyba surenka ir raštu pateikia jos pačios bei Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, valstybės tarnautojų registro, taip pat reikalui esant kitų teisėsaugos ir kontrolės institucijų turimą informaciją. Teisėsaugos ir kontrolės institucijos įstaigos vadovui ar valstybės politikui gali pateikti turimą informaciją ir savo iniciatyva.

Pateikta informacija yra vienas iš pagrindų, apibūdinančių asmens, siekiančio eiti arba einančio pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, patikimumą. Asmuo, praradęs pasitikėjimą, Valstybės tarnybos ir kitų įstatymų nustatyta tvarka gali būti nepriimamas į valstybės ar savivaldybės įstaigą arba atleidžiamas iš pareigų.

Specialiųjų tyrimų tarnyba, vadovaudamasi įstatymais ir remdamasi prašyme pateikti informaciją nurodyta bei kitų teisėsaugos ir kontrolės institucijų pateikta informacija, gali pradėti tyrimą įstatymų

Informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimo tvarką nustato Vyriausybė (Korupcijos prevencijos įstatymas, 9 straipsnis).

Apibendrinant galima teigti, kad asmuo, praradęs pasitikėjimą, Valstybės tarnybos ir kitų įstatymų nustatyta tvarka gali būti nepriimamas į valstybės ar savivaldybės įstaigą arba atleidžiamas iš pareigų.

Informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams. Valstybės tarnautojų registru pateikiama informacija apie valstybės tarnautojus, kurie įsiteisėjusiu galutiniu teismo nuosprendžiu yra pripažinti padarę korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, taip pat patraukti administracinėn ar drausminėn atsakomybėn už sunkius tarnybinius nusižengimus, susijusius su Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų pažeidimu, padarytus siekiant gauti neteisėtų pajamų ar privilegijų sau ar kitiems asmenims (Korupcijos prevencijos įstatymas, 9 straipsnis).

Šio straipsnio informacija yra vienas iš pagrindų, apibūdinančių fizinio ar juridinio asmens patikimumą. Asmenims, praradusiems pasitikėjimą, gali būti taikomi šiame ir kituose įstatymuose numatyti apribojimai.

Juridinių asmenų registru pateikiama informacija apie juridinius asmenis, kurie įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu yra pripažinti padarę korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas arba kurių darbuotojas ar įgaliotas atstovas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu yra pripažintas padaręs korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas veikdamas juridinio asmens naudai arba jo interesais.

Apibendrinant, galima teigti, kad asmuo, dirbantis valstybės tarnyboje, padaręs korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, yra nubaudžiamas. Teismo priimtu galutiniu sprendimu ir, jam įsiteisėjus, šią informaciją teismas pateikia valstybės tarnautojų registru. Tada jau valstybės

tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo, matydamas ir naudodamasis tokia informacija, gali priimti atitinkamus sprendimus, kurie ir yra galutinis šios korupcijos prevencijos priemonės rezultatas.

1.3.5. Visuomenės švietimas ir informavimas

Vienas svarbiausių kovos su korupcija elementų yra antikorpucinis švietimas.

Valdžios institucijos be visuomenės pagalbos yra nepajėgios susidoroti su korupcijos reiškiniu, todėl kova su korupcija yra įmanoma tik kooperuojant bei integruojant „įvairius skaidrumo sistemos

veiksnius – valstybę, pilietinę visuomenę ir privatų sektorių“ (Vaitiekus, 2002).

Suvokdamas korupcijos fenomeno sudėtingumą vienas iš „Transparency International“ organizacijos įkūrėjų J. Pope pateikė sisteminių požiūrį, kaip galima būtų įveikti šį reiškinį. Jis iškelė nacionalinės integralumo sistemos idėją (national integrity system). Sistemą sudaro septyni elementai (Palidauskaitė, Vaisvalavičiūtė, 2003):

- įstatymų leidžiamosios bei vykdomosios valdžių veiklos skaidrumas, atsakomybė bei viešumas, valdžių atskyrimo principo įtvirtinimas;
- nepriklausoma teisėtvara ir teisėsauga;
- efektyviai funkcionuojančios ombudsmeno institucija ir valstybės kontrolės sistema;
- laisva žiniasklaida ir teisės gauti oficialią informaciją užtikrinimas;
- aktyvi ir sąmoninga pilietinė visuomenė;
- atsakingas privatus sektorius;
- tarptautinių organizacijų pagalba.

Kova su korupcija nėra savaiminis tikslas, ja siekiama teisinės valstybės įtvirtinimo (efektyvesnės ir teisingesnės valdžios), tolygaus visuomenės vystymosi, aukštesnės visuomenės gyvenimo kokybės (Pope, 2000).

Piliečių antikorpucines nuostatas atspindi: jų požiūris į korupciją bei noras dalyvauti kovoje su korupcija; politinių ir visuomeninių organizacijų nuostatos ir veiksmai korupcijos atžvilgiu. Visuomenės aktyvumui bei pilietiškumui įtakos turi galimybė dalyvauti priimant jai aktualius sprendimus, teisė gauti informaciją apie valdžios institucijų veiklą ir apskūsti nepagrįstus, neteisėtus tarnautojų sprendimus bei garantijos, kad šalyje veikiančios procedūros užtikrins pilietinių teisių įgyvendinimą (Vaitiekus, 2002).

Visuomenės nepakantumas korupcijai turi būti pradedamas ugdyti dar bendrojo lavinimo ir aukštosiose mokyklose. Specializuotos mokymo programos turėtų būti skirtos aukštesniosioms ir aukštosioms mokykloms, rengiančioms labiausiai korupcijos pažeidžiamų veiklos sričių

specialistus. Antikorupcinis švietimas turėtų tapti sisteminis, turėti savo vietą visuomenės švietimo sistemoje.

Kita svarbi antikorupcinio švietimo kampanijos dalis turi būti orientuota į žiniasklaidą, nes jai, kaip ir nevyriausybinei organizacijai, tenka svarbus vaidmuo atskleidžiant korupcijos atvejus ir pranešant visuomenei apie piktnaudžiavimą pareigomis. Kadangi pati žiniasklaida dažnai susilaukia kritikos dėl korumpuotų ryšių, būtina siekti žurnalistų susitarimo, kad korupciniai nusikaltimai, itin kenkiantys visuomenei ir valstybei, būtų išskirti iš konkurencinės žiniasklaidos subjektų kovos bei politinių simpatijų ar antipatijų, apie juos ir kitus reiškinius būtų rašoma nešališkai ir atsakingai (Palidauskaitė, Vaisvalavičiūtė, 2003).

Antikorupcinį švietimą Lietuvoje reglamentuojanti teisinė bazė yra gana išsami, praktiškai be priekaištų, pripažįstama, kad tinkamai informuota visuomenė yra bene svarbiausias kovos su korupcija elementas, nurodyti siekiai, priemonės labai gražūs ir beveik tobuli, tačiau realus jų įgyvendinimas stringa. Nors šiuo metu yra realizuota daugiau kaip pusė Nacionalinės kovos su korupcija programos priemonių, tačiau galutiniai tikslai nepasiekti, nepakankamai koordinuojama teisėsaugos ir valstybės institucijų, visuomenės ir nevyriausybių organizacijų veikla.

Lietuvoje valstybės tarnautojų, politikų ir pareigūnų antikorupcinio švietimo sistema dar tik mezgasi: siūlomos idėjos, rengiami projektai ir t.t. Nors daugelis į darbą priimtų valdžios atstovų prisiekia sąžiningai vykdyti savo pareigas, tačiau neretai tokie jų moraliniai įsipareigojimai traktuojami kaip tam tikras formalumas, ir viskas tuo baigiasi. Dažniausiai į Lietuvos valstybės tarnautojų bei pareigūnų antikorupcinį švietimą žiūrima tik per etikos kodeksų prizmę (Vaisvalavičiūtė, 2007).

Lietuvoje egzistuoja 2002 m. LR Vyriausybės patvirtintos Valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklės. Jose apibrėžti veiklos ir elgesio principai, kurių turi laikytis valstybės tarnautojai, įgyvendindami įgyvendindami savo teises, vykdydami teisės aktuose nustatytas pareigas bei funkcijas, ir didinti visuomenės pasitikėjimą valstybės tarnautojais. Šiose taisyklėse akcentuojama, kad valdininkai turi gerbti žmogų ir valstybę, vykdydami savo pareigas, privalo būti teisingi, elgtis nesavanaudiškai, padoriai, nešališkai, atsakingai, pavyzdingai ir užtikrinti savo veiklos viešumą (Valstybės žinios, 2002).

Antikorupcinio valstybės tarnautojų ir pareigūnų švietimu rūpinasi ir LR Specialiųjų tyrimų tarnyba, organizuojanti bei rengianti antikorupcinio švietimo seminarus įvairių Lietuvos valstybės bei savivaldos institucijų darbuotojams, kurių metu supažindinama su korupcijos reiškiniu, priežastimis, žala, kovos su korupcija sistema, kryptimis, korupcijos tyrimų rezultatais, nagrinėjami konkretūs kovos su korupcija klausimai ir pan. (Vaisvalavičiūtė, 2007).

Antikorupcinis švietimas galėtų būti bendro, universalaus pobūdžio ir gana specifinis, t. y. orientuotas į konkrečius tokio švietimo vartotojus (politikai, valstybės tarnautojai, muitinės

pareigūnai ir kt.). Universalus švietimas turėtų remtis bendro pobūdžio informacija (kas yra korupcija, kodėl ji smerktina ir kaip galima su ja kovoti), konkrečiais pavyzdžiais ne tik apie korupciją, bet ir sėkmingus kovos su korupcija pavyzdžius. Toks švietimas turėtų būti orientuotas į plačiąją visuomenę ir galėtų vykti per įvairias žiniasklaidos priemones, rengiamas diskusijas, parengtą ir platinamą literatūrą ir kt. Švietimas gali orientotis į tam tikras amžių (jaunimas, vyresnio amžiaus žmonės) ar socialines grupes (vidutinioji klasė, miesto, kaimo gyventojai), atsižvelgiant į jų turimą išsilavinimą. Gana didelis vaidmuo čia tektų bendrojo lavinimo mokykloms, universitetams, kurie galėtų taip pat prisidėti prie pilietinio sąmoningumo ugdymo. Informacijos pateikimo naujumas, originalumas, suprantamumas ir aktualumas būtinas rengiant tokį priemonių paketą. Bendro pobūdžio antikorupcinio švietimo priemonės gali būti derinamos su konkrečiai auditorijai (jaunimui) skiriamais renginiais.

Konkrečios programos gali ir turi būti kuriamos politikams, valstybės tarnautojams, pareigūnams, kai kurių profesijų atstovams (medikams, žurnalistams ir kt.) siekiant ne tik informuoti apie korupcijos riziką, teisinį reglamentavimą, bet ir ugdant etinį jautrumą įvairioms su profesine veikla susijusioms dilemoms spręsti. Tokių antikorupcinių mokymų rengimu turi būti suinteresuotos atskiros organizacijos ir profesijos, kvalifikacijos kėlimo įstaigos, institucijos, besirūpinančios kovos su korupcija ir tarnybinės etikos klausimais (Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, Seimo kontrolieriai ir STT) (Palidauskaitė, Vaisvalavičiūtė, 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad visos valstybės institucijos turėtų būti atviros visuomenei ir jos informavimui, taip pat labai svarbu organizuoti ir rengti antikorupcinio švietimo kursus bei seminarus privačiose ir valstybės įstaigose, įmonėse, bendrojo lavinimo ir aukštosiose mokyklose, visuomeninėse organizacijose.

1.3.6. Nustatytų korupcijos atvejų paviėšinimas

Tai paskutinė Korupcijos prevencijos įstatyme įvardyta korupcijos prevencijos priemonė. Šio įstatymo 5 straipsnyje ji tik paminima, tačiau plačiau nenagrinėjama, jai neskiriamas ir atskiras straipsnis.

Taigi, įstatymų leidėjas taip padarė sąmoningai, nes ši korupcijos prevencijos priemonė yra pakankamai suprantama ir nereikalauja papildomo aiėkinimo.

Nustatytų korupcijos atvejų paviėšinimas – tai informacijos apie padarytas korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas ar kitokius korupcinio pobūdžio pažeidimus pateikimas visuomenei, naudojant spaudą, televiziją, radiją ar kitas visuomenės informavimo priemones, rengiant įvairius seminarus, paskaitas, diskusijas ir pan. Informacija turėtų būti tik objektyvi ir teisėta. Nustatytas korupcijos atvejis turėtų reikėti teismo priimtą ir įsiteisėjusį sprendimą, kuriuo asmuo pripažistamas

kaltu, padaręs korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, taip pat asmens patraukimą administracinę arba drausminę atsakomybę už korupcinio pobūdžio pažeidimus.

Korupcijos tyrimų rezultatų pavišėjimas yra pakankamai jautrus procesas, ypač institucijos ir vietiniame (savivaldos) lygmenyse. Net ir tarptautiniu ar nacionaliniu lygmeniu sudėtingi korupcijos indeksai ir diagnostikos būdai sudaro galimybes skirtingoms rezultatų interpretacijoms ir nesusipratimams atsirasti. Tai gali sukelti įtampą tarp tyrėjų ir užsakovų, tyrėjų ir politikų bei skirtingų interesų grupių. O taip pat lemti tiek korupcijos tyrimų dalyvių, tiek susijusių tikslinių grupių viktimizaciją (Piliponytė, 2006).

Dabartinė Lietuvos visuomenės informavimo priemonėse pasirodanti korupcijos kritika stiprina bejėgiškumo jausmą, socialinį pasyvumą, skepticizmą ir nepasitikėjimą antikorupecinėmis priemonėmis, t.y. ne apginkluoja, o nuginkluoja visuomenę, nepadedą formuoti visuomenės aktyvios pozicijos ir pasirengti priešintis korupcijai, imtis aktyvių priemonių. Lietuvos žiniasklaida prisidedą prie korupcijos demonizavimo, t.y. sukelią korupcijos totalinio paplitimo ir nenugalimumo įspūdį, užuot skatinusi visuomenę kovoti su šiuo reiškiniu ir taip demonstruodą siektinus ir sektinus pilietiškos žurnalistikos pavyzdžius (Palidauskaitė, Raudonienė, 2004).

Apibendrinant galima teigti, kad šiuo metu žiniasklaidoje yra pateikią labai plataus pobūdžio informacija, susijusi su korupcinėmis situacijomis: tai informacija apie pradėtus ikiteisminius tyrimus dėl korupcinių nusikalstamų veikų, įvairūs duomenys apie korupcines situacijas. Tačiau tokia informacija neturi būti priskirią nustatytiems korupcijos atvejams, kadangi pradėtas ikiteisminis tyrimas ar gautą kitokią informaciją dar nereiškią, jog teismas ar kita kompetentingą instituciją pripažins, kad buvo korupcinio pobūdžio nusikalstama veiką ar pažeidimas.

1.3.7. Kitos įstatymų nustatytos korupcijos prevencijos priemonės

Korupcijos prevencijos įstatymas numato ir kitas korupcijos prevencijos priemones, kurias numato kiti įstatymai, tačiau jų nekonkretizuoja (Korupcijos prevencijos įstatymas, 5 straipsnis).

Remdamiesi Nacionaline kovos su korupcija programa, antikorupeciniais (juos priskiriant prie papildomų korupcijos prevencijos priemonių) galime pavadinti šiuos istatymus: Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje, Viešųjų pirkimų, Viešojo administravimo, Valstybės tarnybos įstatymus, Administracinių bylų teisenos, Pinigų plovimo prevencijos, Asmenų turto įsigijimo ir pajamų teisėtumo pagrindimo, Konkurencijos, Lobistinės veiklos, Politinių kampanijų finansavimo kontrolės, Politinių partijų ir politinių organizacijų finansavimo, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Nacionalinio saugumo pagrindu, Baudžiamojo proceso bei operatyvinės veiklos dalyvių, teisingumo ir teisės saugos institucijų

pareigūnų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio, Organizuoto nusikalstamumo užkardymo, jų pakeitimo bei papildymo įstatymus, Baudžiamojo proceso kodeksą, Civilinio proceso kodeksą ir kt. (Valstybės žinios, 2002).

Magistro darbe plačiai išnagrinėjau pagrindines korupcijos prevencijos priemones, kaip papildomą korupcijos prevencijos priemonę apžvelgsiu Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo įstatymą valstybės tarnyboje, nes šiuo metu jis yra pakankamai aktualus ir svarbus.

Viešieji interesai – visuomenės suinteresuotumas, kad asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje, visus sprendimus priimtų nešališkai ir teisingai (Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo įstatymas, 2 straipsnis, 1 ir 2 dalių redakcija nuo 2008 m. rugpjūčio 18 d.).

Šiame įstatyme pirmiausia nurodomi įstatymo tikslai ir uždaviniai: siekiama suderinti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačius ir visuomenės viešuosius interesus, užtikrinti, kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, įtvirtinti priimamų sprendimų nešališkumą ir užkirsti kelią atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje (Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, Valstybės žinios, 2000, 1 straipsnis).

Matome, kad vienas iš įstatymo uždavinių yra neleidimas valstybės tarnyboje atsirasti ir plisti korupcijai. Tokiu būdu šis įstatymas veikia kaip korupcijos prevencijos priemonė.

Įstatyme yra pakankamai aiškiai nustatytos valstybės tarnautojų teisės, pareigos bei atsakomybė, siekiant maksimaliai sumažinti arba visiškai atimti galimybę daryti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas. Pavyzdžiui, apribojamos teisės atstovauti valstybės ar savivaldybės institucijai; nustatyti apribojimai pasibaigus tarnybai; numatomos prievolės ieškant kito darbo (Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, Valstybės žinios, 2000, 1 straipsnis).

Apibendrinant galima teigti, kad ne vien tik korupcijos prevencijos įstatymas yra vienintelis įstatymas kovoje prieš korupciją, taip pat kaip kiti įstatymai, tokie kaip Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo, Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje, Viešųjų pirkimų, Viešojo administravimo, Valstybės tarnybos įstatymus ir kt., galimi vadinti antikorporciniais įstatymais.

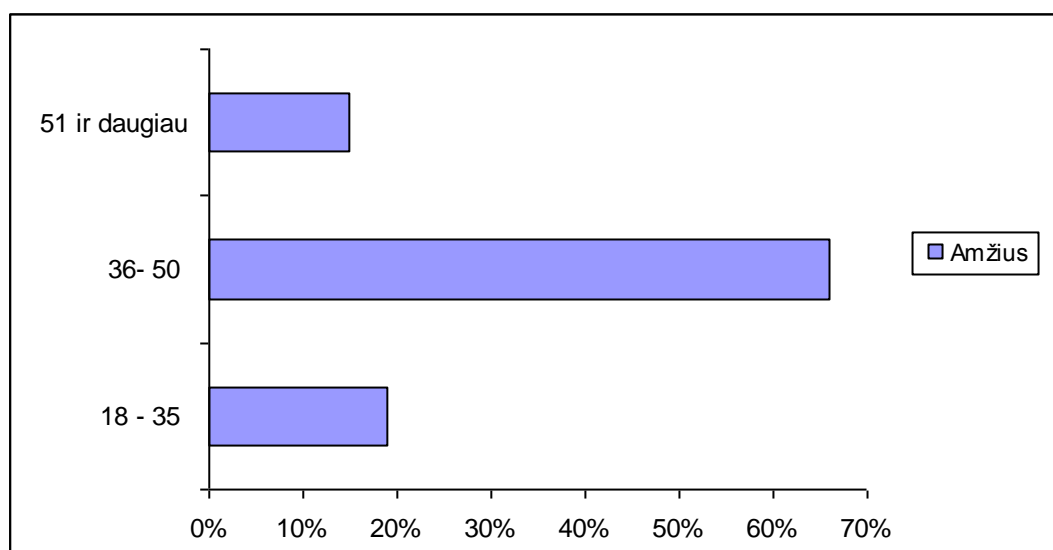
2. KORUPCIJOS PREVENCIJOS STIPRINIMO TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo eiga, imtis ir metodikos charakteristikos

Norėdami išsiaiškinti korupcijos pasireiškimo ypatumus ir šio reiškimo prevencijos galimybes Tauragės rajono savivaldybėje atlikome tyrimą. Tyrimas buvo atliktas 2011 metų kovo ir balandžio mėnesį. Klausimai buvo sudaryti remiantis moksline literatūra. Anketą sudaro uždaro ir atviro tipo klausimai. Tyrimo metu anketos buvo išdalintos Tauragės rajono savivaldybės darbuotojams, kurių viso dalyvavo 73. Anketa (žiūrėti 1, 2, 3 priedus) buvo siekta atskleisti korupcijos pasireiškimo ypatumus ir šio reiškimo prevencijos galimybes. Taip pat buvo atliktas interviu. Interviu metu buvo apklausta STT korupcijos prevencijos skyriaus viršininkas ir Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcijos komisijos pirmininkas. Darbe buvo taikoma anketinės apklausos metodas, atlikta tyrimo duomenų kokybinė ir kiekybinė analizė bei kokybinis interviu metodas, turinio (content) lyginamoji analizė. Duomenys buvo analizuojami naudojant kompiuterinį SPSS 17 versijos statistinį paketą, lentelės ir grafikai sukurti bendraisiais redaktorais

2.2. Tauragės rajono savivaldybės darbuotojų anketinės apklausos duomenų analizė

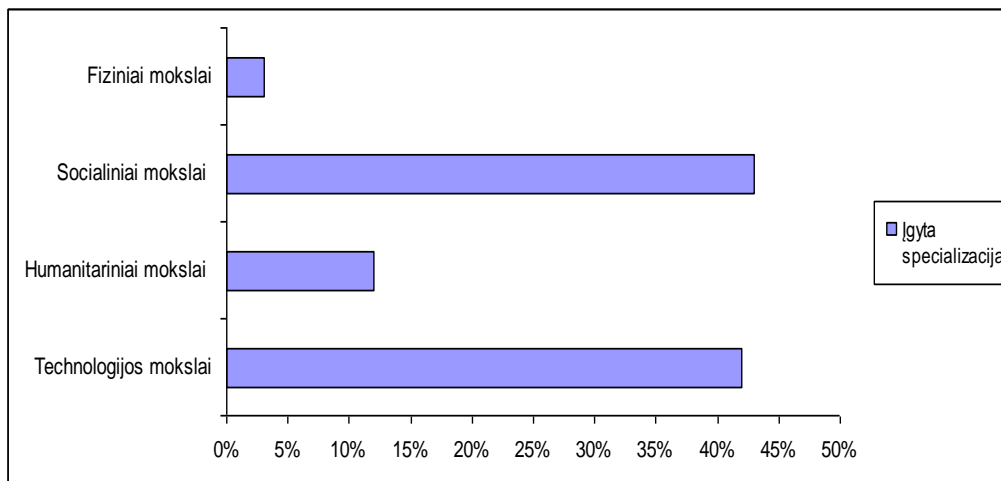
Vykdam anketinę apklausą iš Tauragės rajono savivaldybės personalo darbuotojų buvo apklausti 73 respondentai. Apklausoje dalyvavo 16 vyrų ir 57 moterys. Respondentų lyčių santykis rodo, jog didesnis skaičius moterų dirba savivaldybėje, taip pat moterys aktyvesnės dalyvaujant visuomeninėje veikloje. Toks lyčių santykis būdingas Tauragės rajono savivaldybei.

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=73)

Analizuojant amžiaus grupes (5 pav.). matome, kad didžiausią procentą Tauragės rajono savivaldybėje sudaro 36 – 50 metų amžiaus grupė. 19 % savivaldybėje dirba 18 – 35 metų amžiaus darbuotojai. Virš 50 metų dirbančiųjų sudaro 15 % darbuotojų. Tauragės rajono savivaldybėje dirba darbingo amžiaus žmonės, kada jau turima išsilavinimas ir patirtis.

Savivaldybėje dirbančiųjų darbuotojų įgyta specializacija pavaizduota 7 paveiksle.

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų sritis (N=73)

Vienodas procentas savivaldybės darbuotojų yra įgyję technologijos mokslų specializaciją – 43% ir humanitarinių mokslų – 42%, socialinius mokslus – 12%, fizinius mokslus – 3%. Respondentų, įgyjusių meno studijų ar biomedicinos mokslų specializacijas, savivaldybėje nėra.

Apdorojant anketos duomenis paaiškėjo, jog daugiausiai apklausoje dalyvavo specialisto pareigas užimančių darbuotojų – 72%, vyriausio specialisto pareigas užima – 17%, skyriaus vadovo – 10%, administracijos vadovas – 1%.

1 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal pareigas (N=73)

Amžius	Pareigos			
	Administracijos vadovas	Skyriaus vadovas	Vyriausias specialistas	Specialistas
18-34	0%	0%	5%	24%
35-50	0%	2%	8%	52%
51 ir daugiau	1%	8%	2%	2%

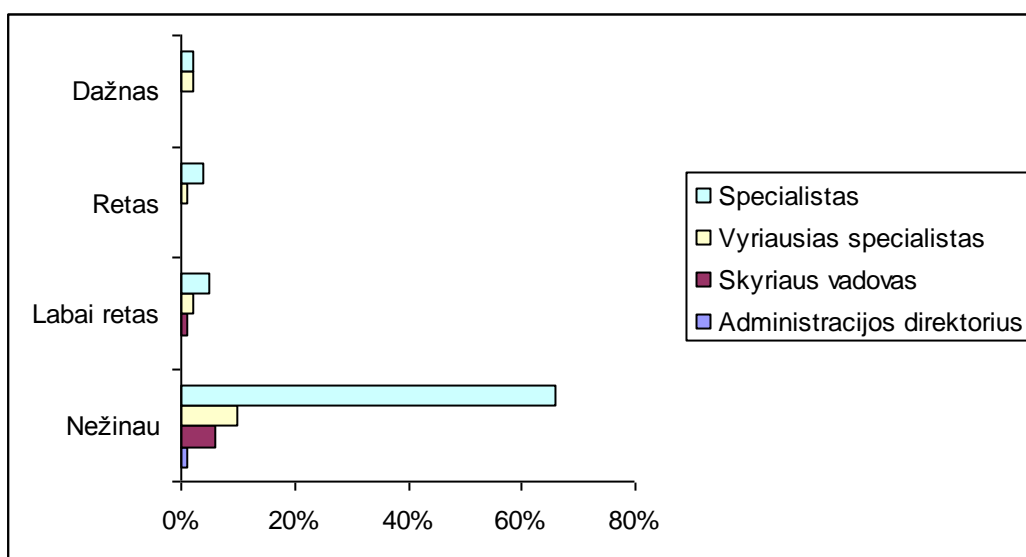
Iš 1 lentelės matome, kad tarp respondentų, kurių amžius 51 metų ir daugiau yra 8% skyrių vadovai ir administracijos vadovas. Vadinasi, kad aukštesnes pareigas užima vyresnio amžiaus specialistai, kurie jau turima išsilavinimą ir darbinę patirtį.

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=73)

Amžius	Stažas			
	Mažiau nei 1 metai	1-3 metai	3-6 metai	Daugiau nei 6 metai
18-34	3%	8%	7%	3%
35-50	0%	2%	8%	46%
51 ir daugiau	0%	0%	0%	23%

2 lentelėje matome, kad didesnės dalies respondentų 72% darbo stažas siekia daugiau nei 6 metus. 10% nuo 1 iki 3 metų, 15% nuo 3 iki 6 metų, 5% mažiau nei 1 metai. Buvo nustatytas statistiškai stiprus ryšys tarp respondentų amžiaus ir darbo stažo (Spirmeno koreliacijos koeficientas = 0,797). Vadinasi, kuo respondentas vyresnis, tuo didesnis darbo stažas.

Respondentams buvo užduotas klausimas “Kaip manote, ar korupcija yra dažnas reiškinys Tauragės savivaldybėje?”. Anketos duomenys rodo, kad didžioji dalis savivaldybės darbuotojų nežino apie korupcijos atvejus savivaldybėje ir atsakė į nežinau – 83%, labai retas – 8%, retas – 5%, dažnas – 4% (8 pav.).

8 pav. Respondentų nuomonė apie korupcijos reiškinio dažnumą savivaldybėje (N=73)

Iš 8 paveikslo matome, kad administracijos direktorius ir 6% skyrių vadovų nežino apie korupciją. Tokie atsakymai gali būti todėl, kad yra slepiama apie korupciją, nes skyrių vadovai ir administracijos direktorius turėtų žinoti apie korupcijos reiškinius, turėdami ilgą darbo stažą ir patirtį.

Respondentų buvo paprašyta išreikšti nuomonę apie korupcijos atsiradimo priežastis savivaldybėse (3 lentelė).

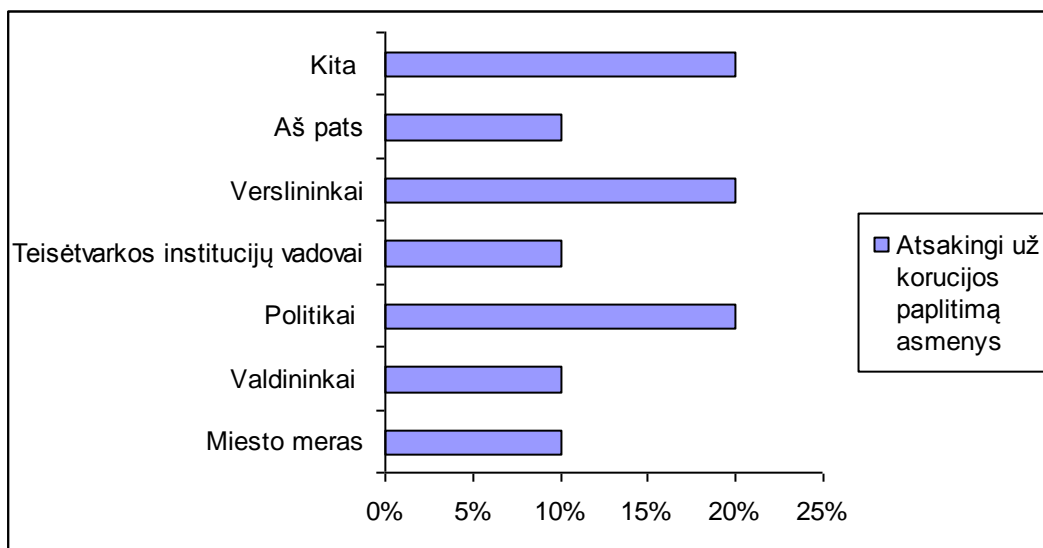
3 lentelė

Korupcijos atsiradimo priežastys (N=73)

Korupcijos atsiradimo priežastys	Skaičius	Procentai
Maži valstybės tarnautojų atlyginimai	15	21%
Motyvacinės sistemos trūkumai	3	4%
Nekompetentingas valdymas	5	7%
Neadekvati organizacinė sistema	0	0%
Per didelis biurokratizmas	10	14%
Netobuli teisės aktai	15	21%
Nebaudžiamumas	5	7%
Kontrolės stoka	13	18%
Profesinio elgesio kodekso savivaldybėje stoka	0	0%
Visuomenės pasyvumas	6	7%
Kita	1	1%

Iš 1 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad respondentai nurodė dvi pagrindines korupcijos atsiradimo priežastis: maži valstybės tarnautojų atlyginimai 21% ir netobuli teisės aktai 21%. Atsakymą „kita“ pasirinko vienas respondentas ir nurodė, kad korupcijos atsiradimo priežastis galėtų būti politiniai interesai. Respondentai mano, kad korupcijai atsirasti savivaldybėse, įtakos neturi neadekvati organizacinė sistema ir profesinio elgesio kodekso savivaldybėje stoka.

Apdorojant anketos duomenis, paaiškėjo respondentų nuomonė apie tai, kas yra atsakingas už korupcijos paplitimą Tauragės rajono savivaldybėje (9 pav.).

9 pav. Atsakingi asmenys už korupcijos paplitimą Tauragės rajono savivaldybėje (N=73)

Šie rezultatai rodo, jog respondentai mano, kad bet kuris iš išvardintų asmenų daugiau ar mažiau prisideda prie korupcijos paplitimo Tauragės rajono savivaldybėje. Daugiausiai respondentai pažymėjo politikų, verslininkų atsakomybę bei atsakymą „kita“, kuriame įvardino interesų grupių atsakomybę už korupcijos paplitimą. Manau, kad tokie rezultatai galėtų būti panašūs apklausus ir kitas valstybės tarnybas ar įstaigas, nes kaip tik savivaldybių tarybose atstovauja miesto

valdžią verslininkai, politikai, kurie dar priklauso įvairioms interesų grupėms. Dažnas tarybos narys gali būti paperkami, vėliau priimdami sau ar kitiems asmenims palankius sprendimus savivaldybėje.

Respondentų buvo paprašyta įvardinti kokios korupcijos prevencijos priemonės yra vykdomos Tauragės rajono savivaldybėje (4 lentelė).

4 lentelė

Korupcijos prevencijos priemonės (N=73)

Korupcijos prevencijos priemonės	Skaičius	Procentai
Patvirtintas ir taikomas savivaldybės darbuotojų etikos kodeksas	6	8%
Vyksta savivaldybės darbuotojų antikorupciniai mokymai	12	16%
Savivaldybės automobiliai žymimi specialiais lipdukais	34	47%
Vykdomas rajono tarybos teisinių dokumentų antikorupcinis vertinimas	9	12%
Konkursai valstybės tarnybą skelbiami ir savivaldybės internetiniame puslapyje	12	17%
Bendradarbiaujama su visuomeniniai antikorupciniais judėjimais bei valstybinėmis institucijomis	0	0%

Iš 4 lentelės matome, kad pagrindinę korupcijos prevencijos priemonę respondentai pažymėjo savivaldybės automobilių žymėjimą specialiais lipdukais 47%. Mažiausiai efektyvi korupcijos prevencijos anot respondentų, patvirtintas ir taikomas savivaldybės darbuotojų etikos kodeksas. Kaip visai neefektyvią korupcijos prevencijos priemonę, kurios nepažymėjo nei vienas iš apklaustųjų – bendradarbiavimas su visuomeniniai antikorupciniais judėjimais bei valstybinėmis institucijomis.

Statistiškai reikšmingų koreliacijų šioje teiginių grupėje nėra. Tai rodo, kad šie teiginiai apibūdina dalykus, kurie mažai tarpusavy susiję – antikorupciniai mokymai, teisinių dokumentų antikorupcinis vertinimas, bedradarbiavimas su visuomeniniai antikorupciniais judėjimais.

Respondentų buvo paprašyta įvertinti ar pakanka korupcijos priemonių Tauragės rajono savivaldybėje (5 lentelė).

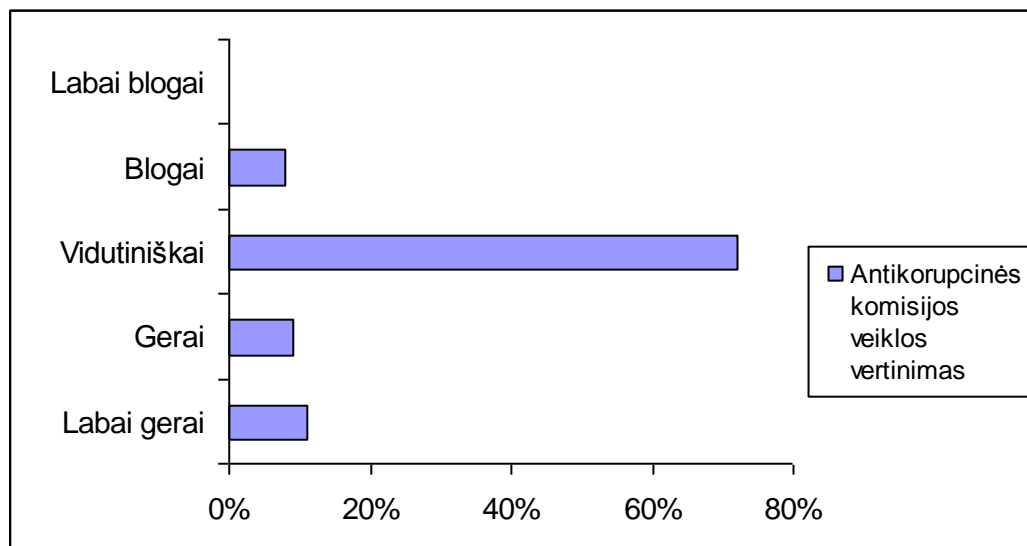
5 lentelė

Respondentų nuomonė apie korupcijos priemonių pakankamumą savivaldybėje (N=73)

Ar pakanka korupcijos priemonių ?	Pareigos			
	Administracijos direktorius	Skyriaus vadovas	Vyriausias specialistas	Specialistas
Pakanka	0%	2%	11%	66%
Galėtų būti daugiau	1%	8%	3%	0%
Nepakanka	0%	0%	0%	0%
Nežinau	0%	0%	3%	6%

Administracijos direktorius ir 8% skyrių vadovų nurodė, kad korupcijos prevencijos priemonių Tauragės rajono savivaldybėje turėtų būti daugiau. Nei vienas iš respondentų nepažymėjo atsakymo „nepakanka“. Tai rodo, kad Tauragės rajono savivaldybės darbuotojai žino kokios yra korupcijos prevencijos priemonės, kaip ir kada jos vykdomos.

Respondentų nuomonė apie Tauragės rajono savivaldybės antikorupcinės komisijos darbą pavaizduota 10 paveiksle.

10 pav. Tauragės rajono savivaldybės antikorupcijos komisijos darbo vertinimas (N=73)

Iš 10 paveikslo matome, kad komisijos darbą didžioji dauguma respondentų vertina vidutiniškai, tai rodo, kad korupcija neišvengiama savivaldybėje, nors ir yra komisija, kuri atlieka patikrinimus.

Respondentų nuomonė ar reikalingas korupcijos prevencijai savivaldybėje papildomas finansavimas pavaizduota 6 lentelėje.

6 lentelė

Respondentų nuomonė ar reikalingas papildomas finansavimas korupcijos prevencijai (N=73)

Ar reikalingas korupcijos prevencijai papildomas finansavimas ?	Pareigos			
	Administracijos direktorius	Skyriaus vadovas	Vyriausias specialistas	Specialistas
Taip, tai kardinaliai pakeistų situaciją	0%	0%	0%	0%
Ne, papildomas finansavimas problemų neišspręstų	1%	10%	15%	70%
Nežinau	0%	0%	2%	12%

Iš 6 lentelės matome, kad daugelis respondentų (administracijos direktorius, visi skyrių vadovai, daugelis vyriausių specialistų ir specialistų) 86% pažymėjo, jog papildomas finansavimas problemų neišspręstų. 14% respondentų nurodė, kad nežino ar reikėtų skirti papildomą finansavimą. Nei vienas iš respondentų nepažymėjo, jog papildomas finansavimas kardinaliai pakeistų situaciją

Tauragės rajono savivaldybėje. Vadinasi, tiek atsakingi pareigomis asmenys, turintys patirtį, išsilavinimą, didelį darbo stažą, tiek specialistai su mažesne patirtimi ir nedideliu darbo stažu mano, kad korupcijos prevencijos finansavimas neduos teigiamų rezultatų, vadinasi viskas priklauso nuo savivaldybės atstovų mąstymo, noro teisingai ir atsakingai atsakyti už savo veiksmus.

Apibendrinant apklausos duomenis, matome kad Tauragės rajono savivaldybės darbuotojai gerai susipažinę su korupcijos prevencija ir korupcijos prevencijos priemonėmis. Respondentai nurodė korupcijos atsiradimo priežastis, korupcijos prevencijos priemones, taip pat įvertino antikorupcinės komisijos darbą.

2.3. Ekspertų interviu vertinimo analizė ir apibendrinimas

Ekspertų vertinimas – tai toks pirminės informacijos rinkimo metodas, kai informacija apie tam tikrą objektą renkama iš šį objektą geriausiai pažįstančių asmenų, atitinkamos srities praktiku arba specialistų, kurie jį tiria (Rudzkis, Uscila, Starkus, 2000).

Siekiant išsiaiškinti korupcijos prevencijos įtaką užkertant kelia atsirasti ir plisti korupcijai, buvo atliktas tyrimas – ekspertų vertinimas. Remiantis kompetentingų asmenų vertinimais, galima išsamiai išanalizuoti korupcijos prevencijos priemones bei pateikti pasiūlymus dėl jų tobulinimo ir stiprinimo.

Ekspertais buvo pasirinkti asmenys, turintys korupcijos prevencijos žinių. Ekspertų vykdomos funkcijos yra daugiau ar mažiau susijusios su korupcijos prevencija. Buvo apklausta STT korupcijos prevencijos skyriaus viršininkas ir Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcijos komisijos pirmininkas.

2.3.1. Ekspertų atsakymai į klausimus

PASTABA: užduoti klausimai pažymėti **juodu**, atsakymai – įprastu šriftu. Kur reikia specialaus paaiškinimo, įterptos autorės pastabos.

STT KORUPCIJOS PREVENCIJOS SKYRIAUS VIRŠININKAS

1. Ar pritariate teiginiui, kad Tauragės rajono savivaldybės veikla yra skaidri ir atvira ?

Vadovaujantis mūsų Konstitucija (120 str.), savivaldybės pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai.

O atsakymą į šį klausimą siečiau su Tauragės rajono žmonių požiūriu į savo pačių išrinktą valdžią. Ką tik įvykusių rinkimų į vietos savivaldą rezultatai lyg ir patvirtina teiginį, kad žmonės tenkina jų valdžia ir jos vykdoma veikla. Nusiskundimų dėl veiklos skaidrumo

trūkumo nedaug gauname tiek mes, tiek Seimo kontrolieriai ar LR Vyriausybės atstovas Tauragės apskrityje.

2. Jūsų manymu, kuriuose Tauragės rajono savivaldybės skyriuose labiausiai tikėtini korupcijos atvejai ?

Norėčiau žinoti ir aš. Nemanau, kad Tauragė yra išimtis, todėl manytina, kad didžiausia korupcinės veikos rizika, kaip ir visoje Lietuvoje – viešieji pirkimai (statybos – remonto, kelių tiesimo), kompensacijų ir dotacijų skyrimas, žemės tvarkymas, statybos leidimų išdavimas, priėmimas į darbą ir pan.

3. Kaip dažnai per paskutinius penkis metus Jums teko susidurti su korupcijos atvejais Tauragės rajono savivaldybėje ?

Galima kalbėti tik apie tas bylas, kurios išnagrinėtos ar nagrinėjamos teisme. Informacijos apie ikiteisminio tyrimo ir operatyvinio tyrimo bylas ar atliekamus tyrimus suteikti neturiu teisės – įslaptinta informacija.

4. Kaip Jūs vertinate Tauragės rajono savivaldybės korupcijos prevencijos komisijos darbą ?

Negaliu vertinti, nes žinau tik tiek, kad tokia komisija yra. Informacijos apie jos posėdžius ar priimtus sprendimus neturime. Paskelbta tik jos veiklos ataskaita už 2009 metus. Komisijos nuostatuose (yra skelbiami ten pat) yra daug gražių žodžių apie komisijos ir jos narių teises ir pareigas. O kaip tos pareigos atliekamos ? Dar didele yda laikau tai, kad komisijos pirmininku yra patvirtintas karjeros valstybės tarnautojas, pavaldus ne tik merui, bei ir Savivaldybės administracijos direktoriui. Kokia kalba gali būti apie jo nepriklausomumą ir kompetencijos ribas (pademonstruosi principingumą – neteksi darbo). Manau, kad tokiai komisijai turėtų vadovauti politikas, geriausiai iš opozicijos.

Be to, nėra paskelbta ataskaita korupcijos prevencijos programos įgyvendinimą 2010 metais, kuri lyg ir baigė galioti, o 2011 metais jokios priemonės nėra numatytos.

5. Kokias matote pagrindines kovos su korupcija problemas ir ką reikėtų keisti ar tobulinti?

Pirmiausiai, tai reikia tikro noro (valios) kontroliuoti korupciją. Jeigu tokį norą tik deklaruosime, o patys ieškosime būdų kaip įstatymą apeiti, siekiant asmeninės naudos, teigiamų poslinkių nebus. Kita problema – įstatymų ir poįstatyminių aktų vykdymas ir

kontrolė, kaip jie vykdomi ir griežta atsakomybė. Turiu omeny visus teisės aktus, ne tik antikorpucinius.

6. Ar, Jūsų nuomone, turėtų būti griežtinamos sankcijos už korupcinius nusikaltimus? Kokios sankcijos, Jūsų manymu, efektyviausios (viešas pasmerkimas, piniginės baudos, laisvės atėmimas)?

Šiuo klausimu labai išsamiai pasisakė J. Prapiestis. Daugeliu atvejų sutinku su jo nuomone ir ne tik dėl to, kad jis buvo mano dėstytojas. (*Toliau cituojamas J. Prapiestio interviu. – aut. pas.*).

„Bet iš esmės tarnautojas ar politikas, pirmą kartą pagautas kyšininkaujant ar piktnaudžiaujant tarnyba, bus baudžiamas alternatyvia bausme - ne laisvės atėmimu?“

Už korupciją jau bausto antrą kartą gaudyti už tokią pačią veiką nebetenka, nes toks asmuo teismo sprendimu paprastai nebedirba ten, kur yra galimybių kyšininkauti, piktnaudžiauti.

Nebent jį išrinktų antrą kartą. Ar tada jau būtų galima sodinti? Tokių atvejų taip pat yra?

Tokių situacijų mūsų valstybės politiniame gyvenime pasitaiko, bet tai jau atskira tema.

Paprastai pamirštama, kad dar iki bausmės paskyrimo ir jos atlikimo asmuo, kuris patiria baudžiamąjį persekiojimą, jau būna pakankamai nubaudžiamas. Informacija apie tokius asmenis (kurie sulaikomi, kuriems pareiškiami įtarimai ir pan.), ypač apie valstybės tarnautojus, politikus ir kitus korupcijos subjektus yra plačiai ir vaizdžiai paskleidžiama. Pagarsinti iš esmės pradiniai ikiteisminio tyrimo veiksmai yra suprantami kaip asmens (dar tik įtariamo) kaltumo konstatavimas. Toks asmuo visuomenėje (o kartais ir aukščiausios valdžios institucijose) iš anksto pasmerkiamas ir nuteisiamas. Taigi iki pagarbos nekaltumo prezumpcijai gana toli. Be to, toks asmuo dar iki nuosprendžio jo byloje paskelbimo netenka darbo, neretai ir laisvės (suimamas), praranda autoritetą, padėtį visuomenėje. Už korupcines veikas teismai kaltiems paprastai atima teisę dirbti tam tikrą darbą, neretai pagal turimą kvalifikaciją. Vadinasi, prarandama ir kvalifikacija. Nereikia pamiršti ir šeimos narių, artimųjų išgyvenimų. Tai irgi gana sunkios pasekmės. Taigi, manau, kad visa tai taip pat yra nubaudimas“ (Prapiestis: Lietuvoje kontrabandos bylos – retenybė, 2011).

7. Palankiausia terpė korupcijos apraiškoms atsirasti yra valstybės turto valdymas, biudžeto lėšų eikvojimas, viešųjų pirkimų sfera ? Kokios taikomos prevencinės priemonės ?

Visos galimos prevencinės priemonės yra numatytos Korupcijos prevencijos įstatyme.

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas.//Valstybės žinios, Nr. [57-2297](#); 2008, Nr. 71-2700.

5 straipsnis. Korupcijos prevencijos priemonės

Korupcijos prevencijos priemonės yra šios:

- 1) korupcijos rizikos analizė;
- 2) kovos su korupcija programos;
- 3) teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektais numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastui vertinimas (teisės aktų ar jų projektų antikorpacinis vertinimas);
- 4) informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimas;
- 5) informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams;
- 6) visuomenės švietimas ir informavimas;
- 7) nustatytų korupcijos atvejų pavišėjimas;
- 8) kitos įstatymų nustatytos korupcijos prevencijos priemonės.

Vienas iš korupcijos prevencijos principų – teisėtumo. Tai reiškia, kad visos priemonės privalo būti įgyvendinamos laikantis Konstitucijos, įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų bei užtikrinant pagrindinių asmens teisių ir laisvių apsaugą. Taigi, saviveiklai čia vietos nepaliekta.

Priemonių turinį pasirenka savivaldybės savarankiškai, atsižvelgdamos į konkrečią situaciją (pvz., Korupcijos prevencijos programoje numato tai savivaldybei aktualias priemones, kurias įgyvendinus, bus pasiektas norimas rezultatas). Pasiūlymus programai gali pateikti visi pageidaujantys (įmonės, įstaigos, gyventojai), jeigu jiems sudaroma tokia galimybė. O kaip suteikti galimybę (internete, spaudoje, seniūnijoje, viešame susirinkime ar pan.) sprendžia pati savivaldybė (jeigu ji tokios informacijos NORI gauti).

Paanalizuokit Tauragės antikorpacinę programą ir jos įgyvendinimo priemonių planą ir suraskit kurioje savivaldybės veiklos srityje (pagal Vietos savivaldos įstatymą) sumažėjo ar turėjo sumažėti korupcijos pasireiškimo tikimybė ir galimybė, įgyvendinus šią priemonę ?

Primenu, kad:

Uždavinys – per nustatytą laikotarpį pasiekiamas ir įvertinamas atitinkamos veiklos rezultatas.

Priemonė – užsibrėžto uždavinio įgyvendinimo būdas (veiksmai), kuriam naudojami žmogiškieji, finansiniai ir materialiniai ištekliai.

Vertinimo kriterijus – rodiklis, suteikiantis informaciją apie institucijos strateginio tikslo, programos tikslo ar uždavinio įgyvendinimą.

8. Ar, Jūsų nuomone, pakankamai viešai rengiami, svarstomi ir priimami Tauragės rajono savivaldybės sprendimai?

Nežinau. Prieš kurį laiką išreiškiau Tauragės savivaldybei priekaištus, kad neruošiami savivaldybės tarybos sprendimų projektų aiškinamieji raštai. Kitose savivaldybėse jie yra ruošiami ir skelbiami kartu su sprendimų projektai, tad ne tik visi tarybos nariai, bet ir to pageidaujantys gyventojai gali sužinoti kodėl yra paruoštas toks sprendimo projektas, kas jo iniciatoriai, kokios bus pasekmės ir kiek lėšų reikės įgyvendinimui. Man buvo paaiškinta, kad Tarybos reglamente tai nėra numatyta, o įstatymas neįpareigoja tokius raštus ruošti. Bandžiau įtikinti, kad tą galima netiesiogiai įskaityti Vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnyje. (Valstybės žinios, 1994, Nr. [55-1049](#); 2008, Nr. 113-4290). Gal naujoji (?) taryba imsisi tokių pokyčių.

9. Ar Jūs pritariate korupcijos prevencijos tobulinimo priemonėms ?

Be abejonės.

**TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ANTIKORUPCINĖS KOMISIJOS
PIRMININKAS**

1. Jūsų užimamos pareigos.

Vyriausiasis specialistas atsakingas už korupcijos prevenciją.

2. Kiek metų dirbate Tauragės rajono savivaldybėje ?

9 metai.

3. Kokia Jūsų nuomonė apie korupcijos lygį Tauragės savivaldybėje ? Ar yra nustatyta korupcijos apraiškos atvejų per pastaruosius dvejus metus ?

Vadovaujantis apklausos rezultatais korupcijos apraiškų savivaldybėje yra, taip mano 15,9 % apklaustųjų. Tačiau nuo 2002 m. korupcijos veikos faktų nenustatyta, nes niekas nesikreipė dėl tokių pažeidimų.

4. Kokias korupcijos prevencijos priemones įgyvendina Tauragės savivaldybė ?

Žiūrėkite 2009 – 2010 m. korupcijos prevencijos priemonių planą (savivaldybės inter. svetainė nuoroda „Korupcijos prevencija“. Visos priemonės įvykdytos arba jos vykdomos,

nes turi tęstinumą. Dabar vyksta 2011 – 2012 m. korupcijos prevencijos priemonių plano kūrimas.

5. Kurios korupcijos prevencijos priemonės veiksmingiausiai kovoja su korupcija: antikorupcinis švietimas, kovos su korupcija programos, teisės aktai, informacijos viešinimas savivaldybės internetiniame puslapyje, automobilių žymėjimas, galimybė anonimiškai pranešti apie korupcijos atvejus ? Kodėl ir kaip tai pasireiškia ?

Atskirai nei viena Jūsų paminėta priemonė apčiuopiamos naudos neduos. Komplekse jos papildo viena kitą ir tada jos duoda gerų rezultatų. Kovoiant su korupcinėmis apraiškomis į tą kovą turi būti įtraukta visuomenė, nes ji yra viena iš priežasčių korupcijos apraiškų atsiradimui. Atliktos rajono gyventojų apklausos tai patvirtina, net 20,0 % apklaustųjų mano, kad kovoiant su korupcija stokojama visuomenės aktyvumo, 35,13 % nepraneštų arba 40,54 % ko gero praneštų apie korupcijos atvejį ir 16, 22 % mano, kad korupcijos problemos ne jų reikalas, 48,57 % neliudytų teisme prieš korumpuotą asmenį. Tai aiškiai parodo, kad rajono gyventojai nenusiteikę patys aktyviai dalyvauti kovoje su korupcijos apraiškomis.

6. Kaip korupcijos prevencijos priemonės realizuojamos Tauragės rajono savivaldybėje ?

Korupcijos prevencijos programai įgyvendinti sudaromas Programos priemonių planas, kuriame numatomos korupcijos prevencijos priemonės, jų įgyvendinimo terminai, tikslai, veiksmingumo vertinimo kriterijai, laukiami rezultatai ir atsakingi vykdytojai.

Savivaldybės institucijos, juridiniai ir fiziniai asmenys, bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų atstovai gali teikti pasiūlymus Antikorupcijos komisijai dėl Programos ir jos įgyvendinamų antikorupcinių priemonių plano pakeitimo ar papildymo.

7. Gal galite pasiūlyti naujas korupcijos prevencijos priemones, kurios padėtų efektyviau kovoti su korupcija ?

Tiktų 4 ir 5 klausimų atsakymai.

8. Jeigu Jums reikėtų teikti siūlymus korupcijos prevencijos priemonių tobulinimui, kaip siūlytumėte tobulinti šias priemones ?

Mano manymu, korupcijos prevencijos priemonės pagrinde turėtų siūlyti visuomenė, nes ji tame veiksmė dalyvauja tiesiogiai ir viską mato, o atsakingi tarnautojai, komisijos šiuos siūlymus paversti korupcijos prevencijos priemonėmis ir jas įgyvendinti. Planuojant 2011 – 2012 m. korupcijos pprevencijos priemonių planą buvo krieptasi į rajono

gyventojus teikti pasiūlymus. Deje, negavome nei vieno pasiūlymo, bet ši praktika bus taikoma ir ateityje. Vėl gi, kontroliuojant šių priemonių įgyvendinimą turi aktyviai dalyvauti visuomenė. Supažindinant tarnautojus ir gyventojus su korupcijos daroma žala yra organizuojami seminarai ir nuo 2010 m. tiesioginė TV laida per rajoninę kabelinę televiziją. Į šią laidą, be savivaldybės administracijos darbuotojų, kviečiami ir STT specialistai. Korupcijos daromą žalą turi suprasti ir mokiniai. Tuo tikslu yra organizuojamos paskaitos, piešinių konkursai šia tema.

2.3.2. Ekspertų interviu vertinimas ir apibendrinimas

Apibūdiname kompetetingų ekspertų nuomones ir jas palyginsime.

Korupcijos lygis Tauragės rajono savivaldybėje. Ekspertų nuomonės skyrėsi kalbant apie korupcijos lygį Tauragės rajono savivaldybėje. Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkas teigia, jog nuo 2002 metų korupcijos veiklos faktų nenustatyta. STT korupcijos prevencijos viršininkas pažymėjo, jog vertinant korupcijos pasireiškimą savivaldybėje, svarbiausia būtų atsižvelgti į žmonių nuomonę, kurie renka vietos valdžią – įvykę rinkimai rodo žmonių teigiamą požiūrį.

Sritys, kuriose labiausiai gali pasireikšti korupcija. STT korupcijos prevencijos viršininkas mano, kad Tauragėje didžiausia korupcinės veikos rizika, kaip ir visoje Lietuvoje – viešieji pirkimai (statybos – remonto, kelių tiesimo), kompensacijų ir dotacijų skyrimas, žemės tvarkymas, statybos leidimų išdavimas, priėmimas į darbą ir pan. Tos pačios nuomonės buvo ir Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkas.

Korupcijos pasireiškimo dažnumas Tauragės rajono savivaldybėje. Kaip dažnai teko susidurti per paskutinius metus su korupcijos reiškiniu Tauragės rajono savivaldybėje, ekspertai pažymėjo, kad tokių atvejų nebuvo, o STT korupcijos prevencijos viršininkas teigė, negalintis suteikti tokios informacijos, ypač jei vyksta ikiteisminis tyrimas.

Korupcijos komisijos veiklos vertinimas. STT korupcijos prevencijos viršininkas vertindamas Tauragės rajono savivaldybės korupcijos prevencijos komisijos darbą išskyrė du aspektus: 1) Komisijos nuostatuose yra skelbiama daug gražių žodžių apie komisijos ir jos narių teises ir pareigas. O kaip tos pareigos atliekamos, lieka neaišku; 2) Komisijos pirmininku yra patvirtintas karjeros valstybės tarnautojas, pavaldus ne tik merui, bei ir Savivaldybės administracijos direktoriui. Tokiai komisijai turėtų vadovauti politikas, geriausiai iš opozicijos. Taip pat ekspertas nurodė, kad savivaldybės tinklalapyje turėtų būti skelbiama korupcijos prevencijos komisijos ataskaita apie jos veiklą. Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkas korupcijos komisijos veiklą įvertino teigiamai.

Pagrindinės kovos su korupcija problemos ir jų sprendimas. STT korupcijos prevencijos viršininkas pabrėžė, jog sprendžiant pagrindines kovos su korupcija problemas, svarbiausia yra pačių žmonių noras (valia) kontroliuoti korupciją. Anot viršininko jei bus apeinami įstatymai ar ieškoma asmeninės naudos, tuomet pokyčių nebus. Taip pat STT korupcijos prevencijos viršininkas paminėjo, kad labai svarbu visų įstatymų ir poįstatyminių aktų vykdymas ir kontrolė, kaip jie yra vykdomi ir griežta atsakomybė už nusižengimus. Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkas vertindamas priemones, veiksmingiausiai kovojančias su korupcija teigė, kad nei viena iš priemonių atskirai naudos neduos. Svarbiausia jas naudoti kompleksiškai ir tik tada bus teigiamų rezultatų. Svarbiausia, kad į tai įsitrauktų visuomenė, nes būtent visuomenė yra viena iš priešasčių korupcijos reiškiniui atsirasti. Ekspertas remdamasis atlikta apklausa Tauragės rajone nurodė, kad patys gyventojai nėra nusiteikę dalyvauti ir kovoti su korupcijos reiškiniu. Abu ekspertai pažymėjo, kad visuomenė yra viena iš pagrindinių kovotojų ir korupcijos atsiradimo priešasčių, tačiau kovoje su korupcija dalyvauja vangiai.

Tauragės rajono savivaldybės korupcijos prevencijos komisijos pirmininkas pažymėjo, kad parengtas *Sprendimas dėl Tauragės rajono savivaldybės 2009 – 2010 metų korupcijos prevencijos programos ir korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo* yra vykdomas ir turi tęstinumą (1 priedas).

Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkas atsakydamas į klausimus: „Kaip korupcijos prevencijos priemonės realizuojamos Tauragės rajono savivaldybėje?“ ir „Jeigu Jums reikėtų teikti siūlymus korupcijos prevencijos priemonių tobulinimui, kaip siūlytumėte tobulinti šias priemones?“ nurodė jau priimtus Tauragės rajono savivaldybės sprendimus dėl korupcijos prevencijos ir jų vykdymą bei visuomenės aktyvumą, įsitraukiant į kovą su korupcijos reiškiniu.

Sankcijų griežtinimas už korupcinius nusikaltimus. STT eksperto nuomonė dėl griežtinamų ir efektyviausių sankcijų už korupcinius nusikaltimus buvo kaip ir eksperto J. Prapiesčio. „*Iki bausmės paskyrimo ir jos atlikimo asmuo, kuris patiria baudžiamąjį persekiojimą, jau būna pakankamai nubaudžiamas. Informacija apie tokius asmenis (kurie sulaikomi, kuriems pareiškiama įtarimai ir pan.), ypač apie valstybės tarnautojus, politikus ir kitus korupcijos subjektus yra plačiai ir vaizdžiai paskleidžiama. Pagarsinti iš esmės pradiniai ikiteisminio tyrimo veiksmai yra suprantami kaip asmens (dar tik įtariamo) kaltumo konstatavimas. Toks asmuo visuomenėje (o kartais ir aukščiausios valdžios institucijose) iš anksto pasmerkiamas ir nuteisiamas. Be to, toks asmuo dar iki nuosprendžio jo byloje paskelbimo netenka darbo, neretai ir laisvės (suimamas), praranda autoritetą, padėtį visuomenėje. Už korupcines veikas teismai kaltiems paprastai atima teisę dirbti tam tikrą darbą, neretai pagal turimą kvalifikaciją.*“ Vadinasi, informacijos viešinimas apie asmenis, kurie padarė korupcinį nusikaltimą, jau yra gana efektyvi priemonė kovojant su

korupcija ir jos reiškiniais, nes toks asmuo visuomenės ir kolegų akyse praranda gerą reputaciją ir pasitikėjimą.

Palankiausia terpė korupcijos apraiškoms atsirasti. Dėl taikomų korupcijos priemonių valstybės turto valdyme, biudžeto lėšų eikvojime, viešųjų pirkimų sferoje, STT korupcijos prevencijos viršininkas nurodė *Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo* korupcijos prevencijos priemones ir pabrėžė, kad vienas iš korupcijos prevencijos principų – teisėtumas. Tai reiškia, kad visos priemonės privalo būti įgyvendinamos laikantis Konstitucijos, įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų bei užtikrinant pagrindinių asmens teisių ir laisvių apsaugą. Savivaldybės atsižvelgdamos į konkrečią situaciją gali savarankiškai pasirinkti priemonių turinį. Ekspertas nurodė: „*Paanalizuokit Tauragės antikorupcinę programą ir jos įgyvendinimo priemonių planą ir suraskit kurioje savivaldybės veiklos srityje (pagal Vietos savivaldos įstatymą) sumažėjo ar turėjo sumažėti korupcijos pasireiškimo tikimybė ir galimybė, įgyvendinus šią priemonę ?*

Primenu, kad:

Uždavinys – per nustatytą laikotarpį pasiekiamas ir įvertinamas atitinkamos veiklos rezultatas.

Priemonė – užsibrėžto uždavinio įgyvendinimo būdas (veiksmai), kuriam naudojami žmogiškieji, finansiniai ir materialiniai ištekliai.

Vertinimo kriterijus – rodiklis, suteikiantis informaciją apie institucijos strateginio tikslo, programos tikslo ar uždavinio įgyvendinimą.”

Išanalizavus *Tauragės antikorupcinę programą ir jos įgyvendinimo priemonių planą* galima daryti išvadą, kad korupcijos pasireiškimo galimybė nustatyta savivaldybės tarnautojų, išduodančių leidimus statybai ir Savivaldybės tarnautojų, vykdančių viešuosius pirkimus taikant įprastą komercinę praktiką, tačiau šie atvejai nepasitvirtino.

Veiksmingiausios korupcijos prevencijos premonės. Ekspertai pabrėžė, kad atskirai nei viena paminėta priemonė apčiuopiamos naudos neduos. Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkas nurodė, kad komplekse jos papildo viena kitą ir tada jos duoda gerų rezultatų. Kovoiant su korupcinėmis apraiškomis į tą kovą turi būti įtraukta visuomenė, nes ji yra viena iš priežasčių korupcijos apraiškų atsiradimui. Atliktos rajono gyventojų apklausos tai patvirtina, net 20,0 % apklaustųjų mano, kad kovoiant su korupcija stokojama visuomenės aktyvumo, 35,13 % nepraneštų arba 40,54 % ko gero praneštų apie korupcijos atvejį ir 16, 22 % mano, kad korupcijos problemos ne jų reikalas, 48,57 % neliudytų teisme prieš korumpuotą asmenį. Tai aiškiai parodo, kad rajono gyventojai nenusiteikę patys aktyviai dalyvauti kovoje su korupcijos apraiškomis. Būtent visuomenės informavimas apie savivaldybės veiklą, informacijos viešinimas turėtų būti vienos iš veikmingiausių priemonių kovoje su korupcija.

Ar pakanka viešumo rengiamiems, svarstomiems ir priimamiems Tauragės rajono savivaldybės sprendimams. STT korupcijos prevencijos viršininkas vertindamas priimamų sprendimų teisėtumą Tauragės rajono savivaldybėje pabrėžė, kad neruošiami savivaldybės tarybos sprendimų projektų aiškinamieji raštai. Kitose savivaldybėse jie yra ruošiami ir skelbiami kartu su sprendimų projektais, tuomet ne tik visi tarybos nariai, bet ir to pageidaujantys gyventojai gali sužinoti kodėl yra paruoštas toks sprendimo projektas, kas jo iniciatoriai, kokios bus pasekmės ir kiek lėšų reikės įgyvendinimui. Ekspertas teigia, kad jam savivaldybėje buvo paaiškinta, jog Tarybos reglamente tai nėra numatyta, o įstatymas neįpareigoja tokius raštus ruošti. Tokie Tauragės rajono savivaldybės veiksmai sukelia įtarimo dėl priimamų sprendimų skaidrumo, nes informacijos viešinimas yra efektyvi kovos su korupcija priemonė ir turėtų būti pagrindinė priemonė, norint spręsti kovos su korupcija problemas.

Tauragės rajono savivaldybės *Sprendime dėl Tauragės rajono savivaldybės 2009 – 2010 metų korupcijos prevencijos programos ir korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo* yra iškirta tokie punktai: „*Nuo 2004 metų I ketvirčio Savivaldybės interneto tinklalapyje yra skelbiami Tauragės rajono savivaldybės tarybos priimti sprendimai; nuo 2007 metų IV ketvirčio Savivaldybės interneto tinklalapyje ir vietinėje spaudoje yra skelbiami Tauragės rajono savivaldybės tarybos sprendimų projektai; nuo 2007 metų IV ketvirčio Savivaldybės interneto tinklalapyje yra skelbiami Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymai.*“ Tai leidžia daryti prielaidą, kad viešai rengiami, svarstomi ir priimami Tauragės rajono savivaldybės sprendimai nėra skaidrūs ir galimas korupcijos pasireiškimas.

Korupcijos prevencijos priemonių tobulinimas. Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkas teikdamas siūlymus korupcijos prevencijos priemonių tobulinimui, dar kartą pabrėžė visuomenės dalyvavimą šiame procese ir atsakingų valstybės tarnautojų atsakomybę už komisijos siūlymų pavertimą korupcijos prevencijos priemonėmis ir jų įgyvendinimą. Planuojant 2011 – 2012 m. korupcijos prevencijos priemonių planą buvo krieptasi į rajono gyventojus teikti pasiūlymus, tačiau nebuvo sulaukta iš gyventojų nei vieno pasiūlymo. Ekspertas paminėjo, kad taip pat yra supažindinami tarnautojus ir gyventojus su korupcijos daroma žala bei organizuojami seminarai. Transliuojama nuo 2010 m. tiesioginė TV laida per rajoninę kabelinę televiziją. Į šią laidą kviečiami ir STT specialistai. Mokyklose yra organizuojamos paskaitos, piešinių konkursai korupcijos daromos žalos tema. STT korupcijos prevencijos viršininkas pritarė korupcijos prevencijos priemonių tobulinimui.

IŠVADOS

1. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos ir tarptautinių organizacijų teisės aktus ir aktualią situaciją, būtų galima abstrakčiai teigti, kad korupcija yra bet koks valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens elgesys, neatitinkantis jiems suteiktų įgaliojimų ar nustatytų elgesio standartų, ar tokio elgesio skatinimas siekiant naudos sau ar kitiems asmenims ir taip pakenkiant asmenų ir valstybės interesams.

2. Išsikelta darbo hipotezė nepasitvirtino. Galima teigti, kad korupcijos prevencijos stiprinimo priemonės Tauragės rajono savivaldybėje yra efektyvios. Tai patvirtino ir atliktas tyrimas, kuriame ekspertai teigė, kad nuo 2002 metų korupcijos atvejai nepasitvirtino. Transparency International Lietuvos skyriaus 2008 – 2009 metų atliktame diagnostiniame tyrime „Lietuvos korupcijos žemėlapis‘2008“ Tauragės apskritis ir šios apskrities savivaldybės minimos kaip mažiausiai korumpuotos.

3. Atliktas, išanalizuotas ir apibendrintas tyrimas – savivaldybės darbuotojų anketinė apklausa ir ekspertų interviu. Remiantis atliktu tyrimu galima geriau suvokti korupciją, korupcijos prevencijos priemonių taikymo problemas bei gauti konkrečių pasiūlymų kaip šias priemones įgyvendinti ar patobulinti.

4. Išnagrinėjus atskiras korupcijos prevencijos priemones nustatyta, kad didžioji dalis šių priemonių yra įgyvendinamos Tauragės rajono savivaldybėje. Tačiau analizuojant kiekvieną korupcijos prevencijos priemonę atskirai, pastebėjome, kad visuomenės švietimas ir informavimas yra taikoma gana retai. Šios priemonės įgyvendinimas planuojant 2011 – 2012 m. korupcijos prevencijos priemonių planą Tauragės rajono savivaldybėje yra vienas iš prioritetinių.

5. Ekspertų nuomone, kovojant su korupcija, veiksmingiausia korupcijos prevencijos priemonės taikyti kompleksiskai, nes tik tuomet ne tik užkertamas kelias korupcijai, bet ir efektyvinamas korupcijos reiškinių tyrimas. Pagrindinė kovos su korupcija institucija – Specialiųjų tyrimų tarnyba. Ši institucija surenka ir įvertina reikiamą informaciją bei numato tikimybes korupcijai pasireikšti. Šiai institucijai ir jos vykdomai veiklai yra svarbi Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo metodika. Būtent ši metodika padėtų tinkamai atlikti korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą valstybės ar savivaldybės institucijoje bei išskirti veiklos sritis, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė.

6. Korupcijos prevencijos veiksmingumas priklauso ne tik nuo įstatymų ir teisės aktų, bet ir nuo visuomenės bei valstybės tarnautojų profesionalumo bei sąžiningumo. Tauragės rajono savivaldybėje yra prielaidų korupcijai, nes savivaldybei suteiktos plačios ir aiškiai neapibrėžtos galios, tačiau gyventojų teisės nėra tinkamai įtvirtintos. Todėl siūloma sukongretinti ir suderinti įstatymus ir teisės aktus, kurie reglamentuoja valstybės tarnybos nuostatas.

7. Įgyvendinant korupcijos prevencijos priemones, siūloma daugiau dėmesio skirti visuomenės informavimui ir antikorupcinio ugdymo veiklai.

LITERATŪRA

1. Caiden, G., Caiden, N. (1990). *Administrative corruption*. In W. Richter, F. Burke, and J. Doing (Eds.). *Combating Corruption. Encouraging Ethics. A sourcebook for Public Service Ethics*. Washington, DC: American Society for Public Administration. P. 61 – 69.
2. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. (2000) Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, Vilnius.
3. Gavelytė, E. (2002) *Korupcijos prevencijos priemonių reikšmė ir šiuolaikiniai ypatumai*. Vilniaus Universitetas. P. 113 – 118.
4. Gutauskas, A. (2000) *Tarptautinio organizuoto nusikalstamumo prevencijos organizavimas Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. – P. 38.
5. *Išgyvendinkime korupciją savivaldybėse*. (2008). [interaktyvus] [žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą:
<http://www.stt.lt/lt/naujienos/,nid.58,cat.1>
6. Jagėla, M. (2005) *Korupcijos prevencijos teisinių pagrindų Lietuvoje kriminologinė analizė*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius.
7. Justickis, V. (2001) *Kriminologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
8. Justickis, V., Raudonienė, A. (2001) *Korupcija*. Kn. *Kriminologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras. P. 344 – 396.
9. Klitgaard, R. Maclean – Abaroa, R., Lindsey, Parris, H. (2005) *Korumpuoti miestai*. Praktinės korupcijos gydymo ir prevencijos vadovas. Vilnius: Eugrimas.
10. *Kova su korupcija: praktiniai pavyzdžiai*. (2001) Seminaro medžiaga, Vilnius.
11. *Korupciją sukuria valdžia*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą:
<http://www.lrinka.lt/Leidiny/korupcija/1998.6.andriusb.phtml>
12. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2010). *Mažiau reguliavimų – mažiau korupcijos: užsienio valstybių patirtis*.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos // Valstybės žinios, 1999, Nr. 10 – 220.
14. Lietuvos Respublikos pagrindiniai įstatymai: [oficialių dokumentų tekstai su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. balandžio 15 d.] .Vilnius: Mūsų saulužė, 2003.
15. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. IX – 771 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija programos patvirtinimo“. // Valstybės žinios, 2002, Nr. 10 – 355.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992 m. spalio 25 d. // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33 – 1014.

17. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymų Nr. VIII – 1968 // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89 – 2741.
18. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. // Valstybės žinios, 2002, Nr. 57 – 2297.
19. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. // Valstybės žinios, 2003, Nr. 38 – 1657.
20. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. // Valstybės žinios, 1994, Nr. 81 – 1514.
21. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. // Valstybės žinios, 2000, Nr. 18 – 431.
22. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. // Valstybės žinios, 1999, Nr. 66 – 2130.
23. Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas. // Valstybės žinios, 2003, Nr. 35 – 1461.
24. Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos ir poveikio teisės aktų leidybai įstatymo projektas, 2006, Nr. XP – 1390.
25. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo. // Valstybės žinios, 2002, Nr. 23 – 851.
26. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl civilinės teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo. // Valstybės žinios, 2002, Nr.126 – 5726.
27. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją ratifikavimo, 2006, Nr. X-943.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 24 d. nutarimas Nr. 968. Dėl valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2002, Nr. 65 – 2656.
29. LR baudžiamasis kodeksas Žin., 2000-10-25 Nr. 89-2741 (2010-07-02 nauja redakcija).
30. LR gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymas Žin., 1996, Nr. 50-1197 (nuo 2010-07-01 nauja redakcija).
31. LR Nacionalinė kovos su korupcija programa. Žin., 2002, Nr. 10 – 355; 2004, Nr.25 – 764; 2006, Nr. 8 – 283; 2007. Nr. 125 – 5095.
32. LR Seimo nutarimas „Dėl Nacionalinės kovos su korupcija programos patvirtinimo”. Žin., 2002, Nr. 10 – 355.
33. LRV nutarimas „Dėl korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo” Žin., 2002, Nr. 98 – 4339.
34. LR viešųjų pirkimų įstatymas Žin., 1996, Nr. 84 - 2000; 2006, Nr. 4 - 102; 2008, Nr. 81 - 3179; 2009, Nr. 93 - 3986.
35. LR viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas Žin., 1997, Nr. 67 – 1659; Žin., 2000, Nr. 18 – 431.

36. LR pinigų plovimo prevencijos įstatymas Žin., 1997, Nr. 64 – 1502, 2002, Nr. 33 - 1255; 2003, Nr. 38 - 1730, Nr. 74 - 3431.
37. LR organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymas Žin., 1997, Nr. 69-1731, Žin., 2001, Nr. 60-2138, Žin., 2003, Nr. 38 – 1731.
38. LR viešojo administravimo įstatymas Žin., 1999, Nr. 60-1945, Žin., 2002, Nr. 123-5557, Žin., 2010, Nr. 81 – 4228.
39. LR valstybės tarnybos įstatymas Žin., 1999, Nr. 66-2130, Žin., 2003, Nr. 38-1671, Žin., 2010, Nr. 86 – 4530.
40. LR Vyriausybės nutarimu patvirtinta organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa. Žin., 1999, Nr. 10 – 220.
41. Leisinger, K.M. (1996) *Multinational Corporations, Governance Deficits, and Corruption: Discussing a Complex Issue from the Perspective of Business Ethics*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-02]. Prieiga per internetą: <http://www.foundation.novartis.com/>
42. Mečkauskas, V. (2009). *Antikorupcinių priemonių efektyvumas*. Pranešimas. Prieiga per internetą: <http://www.silute.lt/publ/Korupcija/VMeckausko.pdf>
43. Palidauskaitė, J. Didžiulienė, R. (2002). *Viešojo administravimo etikos aspektai Lietuvoje*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 1.
44. Palidauskaitė, J. (2003). *Viešojo administravimo etika*. Kaunas: Technologija.
45. Palidauskaitė, J., Raudonienė, A. (2004) *Antikorupcinės kultūros gairės Lietuvoje*. Kultūrologija. P. 55 – 76.
46. Palidauskaitė, J. (2005). *Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 13. P. 25 – 38.
47. Palidauskaitė, J., Raudonienė, A. (2005). *Antikorupcinė kultūra kaip korupcijos priešnuodis // Skaidrumas ir korupcija Lietuvoje*. Vilnius: Pasviręs pasaulis.
48. Palidauskaitė, J. (2006). *Korupcijos sklaidos formos Lietuvoje: tarp sovietinio palikimo ir rinkos padiktuoto pragmatizmo*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 18.
49. Piliponytė, J. (2004). *Korupcija: teoriniai bandymai apibrėžti ir paaiškinti*. Sociologija. Mintis ir veiksmai. Nr. 2. P. 83 – 94.
50. Piliponytė, J. (2005). *Korupcijos fenomenas*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-02]. Prieiga per internetą: www.vpu.lt/sdc/antikorupcija/am.
51. Piliponytė, J. (2006). *Korupcijos diagnostikos būdai ir iššūkiai pasaulyje ir Lietuvoje*. Sociologija. Mintis ir veiksmai. Nr. 1, ISSN 1392-3358. P. 99 – 112.
52. Pope, J. (2000). Transparency International. *Confronting corruption: the Elements of a National Integrity System*. TI source book.

53. Pranka, D. (2006). *Įspėjamoji ir reaguojamoji korupcijos prevencija*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius.
54. *Prapiestis: Lietuvoje kontrabandos bylos – retenybė*. (2011). [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-12]. Prieiga per internetą: http://www.alfa.lt/straipsnis/10887679/?Prapiestis..Lietuvoje.kontrabandos.bylos..retenybe=2011-03-28_11-00
55. Raudonienė, A. (2003). *Korupcijos kategorijų analizė*. Jurisprudencija, t.41 (33). P. 81 – 90.
56. Raudonienė A. (2003) Pagrindiniai proaktyviosios korupcijos prevencijos stiprinimo aspektai, rankraštis.
57. Roce – Ackerman S. (2001) *Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma*. Vilnius: Vaga.
58. *Stojimo į ES stebėsenos procesas: Korupcija ir antikorupcinė politika*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-05-26]. Prieiga per internetą: <https://politika.osf.lt/eurointegracija/dokumentai/Korupcija>.
59. Tauragiškių balsas. (2009) *Rajono savivaldybės Antikorupcijos komisija per nepilnus metus sulaukė vos vieno kreipimosi*.
60. Tauragės rajono savivaldybės kovos su korupcija priemonės. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-06-18]. Prieiga per internetą: <http://www.taurage.lt/index.php?-1664912592>.
61. Transparency International Lietuvos skyrius. (2009). *Lietuvos korupcijos žemėlapis 2008*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-05-06]. Prieiga per internetą: http://www.transparency.lt/new/images/likz2008_prezentacijafinal.pdf [žiūrėta 2010-04-15].
62. Trumpa, U. (2000). *Ar Lietuva – korumpuota valstybė ?* [interaktyvus]. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-17]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.-lt/Straipsn/Korupcija2.phtml>
63. Valdžia ir korupcija. [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-17]. Prieiga per internetą: <http://www.vmc.ppf.ktu.lt/etika/korupcija.html>.
64. Vaisvalavičiūtė, A. (2007). *Antikorupcinis švietimas: Lietuvos atvejis*. Viešoji politika ir administravimas. Nr.21.
65. Vaitiekus, S. (2002). *Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga*. Vilnius. „Transparency International“ Lietuvos skyrius.
66. Vaitiekus, S. (2002). *Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga*. Vilnius. „Transparency International“ Lietuvos skyrius.

TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS 2009–2010 METŲ KORUPCIJOS PREVENCIJOS PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Tauragės rajono savivaldybės 2009–2010 metų korupcijos prevencijos programa (toliau – Programa) parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu (Žin., 2002, Nr. 57-2297), Lietuvos Respublikos kovos su korupcija programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. IX-711 (Žin., 2002, Nr. 10-355), ir skirta korupcijos prevencijai bei jos pasireiškimo galimybėms mažinti Tauragės rajono savivaldybėje (toliau – Savivaldybė) bei Savivaldybei pavaldžiuose ir jos valdymo sričiai priskirtuose juridiniuose asmenyse.

2. Programa grindžiama korupcijos prevencija, visuomeninės ir Savivaldybės darbuotojų antikorpuciniu švietimu ir mokymu, siekiant šalinti neigiamo socialinio reiškimo sąlygas bei priežastis jai pasireikšti.

3. Programos tikslas – paskatinti visuomenę nesitaikstyti su korupcija, teikti paramą vykdant korupcijos prevenciją, vykdyti bendradarbiavimą su vyriausybinėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, kitais asmenimis, ginant prigimtines ir kitas žmogaus teises ir laisvę.

4. Visuomenės nepakantumas korupcijai bei jos antikorpucinis švietimas pradedamas diegti švietimo įstaigose.

5. Rengiant Programą atsižvelgta į Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos Klaipėdos valdybos siūlomas antikorpucines priemones.

6. Šios programos nuostatos yra privalomos visoms Savivaldybės institucijoms ir įstaigoms, taip pat ir viešosioms įstaigoms, Savivaldybės kontroliuojamoms įmonėms, kurių bent vienas iš steigėjų yra Savivaldybės institucija ar įstaiga.

7. Programoje vartojamos sąvokos atitinka teisės aktuose apibrėžtas sąvokas.

II. STRATEGINĖS NUOSTATOS

8. Strateginės korupcijos prevencijos kryptys Savivaldybėje yra:

8.1. korupcijos prevencija;

8.2. antikorpucinis švietimas.

9. Korupcijos prevencija įgyvendinama vadovaujantis šiais principais:

9.1 **Teisėtumo** – korupcijos prevencijos priemonės Savivaldybėje įgyvendinamos laikantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų bei užtikrinant pagrindinių asmens teisių ir laisvių apsaugą;

9.2. **Pastovumo** – korupcijos prevencijos priemonių veiksmingumo užtikrinimas nuolat peržiūrint ir tikrinant korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimo rezultatus, teikiant institucijai pasiūlymus dėl šių priemonių veiksmingumo padidinimo, kuri pagal savo kompetenciją yra įgaliota įgyvendinti šiuos pasiūlymus.

9.3. **Sąveikos** – derinant visus korupcijos prevencijos veiksmus, keičiantis reikalinga informacija ir teikiant vieni kitiems reikiamą pagalbą, užtikrinamas korupcijos prevencijos priemonių veiksmingumas;

9.4. **Visuotino privalomumo** – visi asmenys gali būti korupcijos prevencijos subjektais.

III. ESAMA SITUACIJA

10. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT), atlikusi Savivaldybėje įgyvendinamų antikorpucinių priemonių sistemos analizę ir įvertinusi Tauragės rajono savivaldybės tarybos 2003 m. liepos 17 d. sprendimu Nr. 1-120 patvirtintos Kovos su korupcija programos nuostatas ir priemonių planą, 2007 m. birželio 12 d. Savivaldybei pateikė išvadą Nr. 4-08-464 „Dėl antikorpucinių priemonių Tauragės rajono savivaldybėje sistemos analizės“.

11. Savivaldybės taryba, atsižvelgdama į STT siūlymus, 2009 m. vasario 26 d. sprendimu Nr.1-1001 sudarė Savivaldybės antikorpucijos komisiją, patvirtino šios komisijos veiklos nuostatus.

12. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 5 ir 16 straipsniais ir STT pateiktomis rekomendacijomis, svarbiausiomis įgyvendintinomis priemonėmis laikytini:

12.1. antikorpucinio teisės aktų ar jų projektų vertinimo metodikos parengimas;

12.2. atliekamas tam tikrų kategorijų Savivaldybės institucijų sprendimo projektų antikorpucinis vertinimas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 276 patvirtinta Sprendimų projektų poveikio vertinimo metodika;

12.3. korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas;

12.4. reikalingų teisės aktų dėl asmenų, skiriamų į atsakingas pareigas Savivaldybėje, jos kontroliuojamose biudžetinėse įstaigose ir įmonėse, patikrinimo parengimas;

12.5. atliekama Savivaldybės administracijos tarnautojų bei Tauragės rajono gyventojų apklausa apie korupcijos paplitimą ir jos suvokimą Savivaldybėje, o rezultatai paskelbiami viešai;

12.6. organizuojamas Savivaldybės darbuotojų apmokymas korupcijos prevencijos klausimais;

12.7. interneto svetainėje skelbiama antikorpucinė programa ir korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimo ataskaitos;

12.8. Nuo 2004 metų I ketvirčio Savivaldybės interneto tinklalapyje yra skelbiami Tauragės rajono savivaldybės tarybos priimti sprendimai;

12.9. Nuo 2007 metų IV ketvirčio Savivaldybės interneto tinklalapyje ir vietinėje spaudoje yra skelbiami Tauragės rajono savivaldybės tarybos sprendimų projektai;

12.10. Nuo 2007 metų IV ketvirčio Savivaldybės interneto tinklalapyje yra skelbiami Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymai.

13. Siekiant, kad Savivaldybės administracijoje, jos kontroliuojamose biudžetinėse įstaigose ir įmonėse dirbtų nepriekaištingos reputacijos asmenys, Savivaldybės administracijos direktoriaus 2008 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. 5-426 buvo patvirtintas pareigų, kurias einantys asmenys privalo deklaruoti privačius interesus, sąrašas;

14. Siekiant tinkamiau skelbti informaciją apie Savivaldybės veiklos tikslus ir uždavinius, 2007 m. lapkričio 26 d. administracijos direktoriaus įsakymu Nr. 5-1057 buvo patvirtinta interneto svetainės administravimo tvarka.

15. Siekiant užtikrinti prevencijos priemonių, numatytų Korupcijos prevencijos įstatyme, įgyvendinimą Savivaldybėje, 2007 m. gegužės 15 d. administracijos direktoriaus įsakymu Nr. 5-367 „Dėl vyr. specialisto (karo prievolei) pareigybės aprašymo papildymo“ buvo paskirtas specialistas vykdyti Savivaldybės administracijos korupcijos prevenciją ir kontrolę.

16. 2007 metų III ketvirtyje korupcijos pasireiškimo galimybė nustatyta Savivaldybės tarnautojų, išduodančių leidimus statybai, veiksams, tačiau neužfiksuota korupcijos pasireiškimo tikimybės;

17. 2007 m. vasario 20 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. 5-98 buvo patvirtintos savivaldybės administracijos korupcijos prevencijos priemonės. Visos numatytos korupcijos prevencijos priemonės yra vykdomos.

18. 2007 m. gegužės 31 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. 5-427 buvo patvirtintos papildomos Savivaldybės administracijos korupcijos prevencijos priemonės. Visos numatytos korupcijos prevencijos priemonės yra vykdomos.

19. 2008 metų III ketvirtyje korupcijos pasireiškimo tikimybės analizė atlikta Savivaldybės tarnautojų, vykdančių viešuosius pirkimus taikant įprastą komercinę praktiką. STT savo įvertinimo ir pasiūlymų dar nepateikė.

20. 2009 metų kovo mėnesį, pakeitus Savivaldybės interneto tinklalapio struktūrą, sukurta speciali nuoroda „Korupcijos prevencija“, viešai skelbiama su korupcijos prevencija susijusi informacija.

IV. PROGRAMOS TIKSLAI

21. Programos tikslai yra šie:

21.1. užtikrinti skaidrumą teikiant viešąsias paslaugas, atskleisti korupcijos pasireiškimo priežastis, sąlygas ir jas šalinti Savivaldybėje bei jos kontroliuojamose biudžetinėse įstaigose, įmonėse;

21.2. sukurti ir įgyvendinti naudingą antikorupcinių priemonių sistemą, siekiančią šalinti prielaidas, sąlygas pasinaudoti tarnybine padėtimi Savivaldybės administracijos bei Savivaldybės kontroliuojamų įmonių darbuotojams, plėtoti ryšius tarp Savivaldybės tarybos, Savivaldybės administracijos ir rajono visuomenės.

21.3. į korupcijos prevencijos veiklą įtraukti rajono visuomenę ir žiniasklaidą, plėtoti antikorupcinę kultūrą, didinti visuomenės pasitikėjimą Savivaldybės institucijomis.

V. PROGRAMOS UŽDAVINIAI

22. Programos uždaviniai yra šie:

22.1. didinti Savivaldybės tarnautojų ir darbuotojų teisinį sąmoningumą bei atsakingumą, kelti personalo kvalifikaciją korupcijos prevencijos srityje;

22.2. nustatyti veiklos sritis, kuriose egzistuoja korupcijos pasireiškimo tikimybė;

22.3. antikorupciniu požiūriu vertinti Savivaldybės teisės aktus bei jų projektus;

22.4. sukurti antikorupcinio teisės aktų ir jų projektų vertinimo metodiką;

22.5. užtikrinti tinkamą antikorupcinių priemonių plano įgyvendinimo administravimą;

22.6. įtraukti į Savivaldybės korupcijos prevencijos veiklą rajono visuomenę, kad būtų ugdoma jų pilietinė sąmonė korupcijos nepakantumui;

22.7. įdiegti antikorupcinio švietimo programą švietimo įstaigose;

22.8. pagal poreikį ir galimybes numatyti finansavimą korupcijos prevencijos priemonėms įgyvendinti;

22.9. nuolat informuoti visuomenę Savivaldybės interneto svetainėje bei žiniasklaidoje apie Savivaldybės institucijų priimamus sprendimus.

VI. PROGRAMOS REZULTATYVUMO RODIKLIAI

23. Už antikorupcinių veiksmų kontrolę, metodinės pagalbos tiekimą korupcijos prevencijos srityje pagal kompetenciją atsako Savivaldybės meras, Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius, visų Savivaldybės administracijos struktūrinių ir struktūrinių teritorinių padalinių vadovai.

24. Savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba, kaip nepriklausoma išorinė Savivaldybės kontrolės ir audito institucija, Programą gali vertinti ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriu.

25. Programos rezultatyvumas nustatomas vadovaujantis kiekybės ir kokybės rodikliais:

25.1. korupcijos prevencijos:

25.1.1. antikorpuciniu požiūriu išanalizuotų struktūrinių padalinių, įmonių ir jų vykdomų funkcijų skaičiumi;

25.1.2. įvykdytų ir neįvykdytų Programoje numatytų korupcijos prevencijos priemonių skaičiumi;

25.1.3. Programoje numatytų korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimas nustatytais terminais;

25.1.4. teisės aktų nustatyta tvarka užfiksuotų Savivaldybės politikų ir Savivaldybės darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų skaičiumi;

25.1.5. Savivaldybės darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos skaičiumi;

25.1.6. oficialių ir neoficialių konkrečių pranešimų apie vykdomus ar planuojamus vykdyti Savivaldybės politikų bei Savivaldybės darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų skaičiumi;

25.1.7. rezultatyvumo vertinimu pagal kasmet atliekamus visuomenės nuomonės tyrimus (procentais).

VII. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

26. Programai įgyvendinti sudaromas Programos priemonių planas, kuriame numatomos korupcijos prevencijos priemonės, jų įgyvendinimo terminai, tikslai, veiksmingumo vertinimo kriterijai, laukiami rezultatai ir atsakingi vykdytojai. Programos priemonių planas yra Programos priedas.

27. Vadovaujantis antikorpucinių teisės aktų pokyčiais, kompetentingų institucijų bei asmenų išvadomis ir rekomendacijomis, metine Antikorpucijos komisijos ataskaita, sociologinių tyrimų rezultatais ar kitokia reikšminga informacija, Programa ir jos antikorpucinių priemonių planas gali būti peržiūrėti ir keičiami iki einamųjų metų IV ketvirčio pabaigos Savivaldybės tarybos sprendimu.

28. Savivaldybės institucijos, juridiniai ir fiziniai asmenys, bendruomenės, nevyriausybiinių organizacijų atstovai gali teikti pasiūlymus Antikorpucijos komisijai dėl Programos ir jos įgyvendinamų antikorpucinių priemonių plano pakeitimo ar papildymo.

29. Antikorpucijos komisija, Programos įgyvendinamų antikorpucinių priemonių plano vykdymo ataskaitą už praėjusius metus, parengia ir viešai paskelbia Savivaldybės interneto svetainėje iki kitų metų balandžio 1 d.

PATVIRTINTA
Tauragės rajono savivaldybės tarybos
2009 m. balandžio d.
sprendimu Nr.

**TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS 2009-2010 METŲ KORUPCIJOS PREVENCIJOS
PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PLANAS**

	<i>Priemonė</i>	<i>Tikslas</i>	<i>Veiksmingumo vertinimo kriterijai</i>	<i>Laukiamas rezultatas</i>	<i>Įvykdymo laikas</i>	<i>Atsakingas vykdytojas</i>
1.	Antikorupcinių požiūriu vertinti teisės aktus ar teisės aktų projektus (atsitiktinės atrankos būdu)	Korupcijos tikimybės sumažinimas įgyvendinant teisės aktą	Įvertintų teisės aktų ir jų projektų skaičius	Pagerės Savivaldybės institucijų ir įstaigų priimamų teisės aktų kokybė	2009 m. 2010 m.	Teisės akto projekto rengėjai, Antikorupcijos komisija
2.	Parengti Antikorupcinio teisės aktų ar jų projektų vertinimo metodikos projektą	Nustatyti korupcijos prielaidas parengtuose teisės aktuose ar jų projektuose	Įvertintų teisės aktų ir jų projektų, pasiūlymų ar pastabų, į kuriuos buvo atsižvelgta, skaičius	Efektyvus ir paprastas antikorupcinio vertinimo mechanizmas	2009 m. balandžio mėn.	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktoriaus sudaryta darbo grupė
3.	Nustatyti korupcijos pasireiškimo tikimybę	Nustatyti korupcijos pasireiškimo tikimybę pagal Savivaldybės veiklos sritis, vadovaujantis STT 2003 m. spalio 24 d. įsakymu Nr.164 patvirtinta Korupcijos pasireiškimo tikimybės metodika	Įvertintų Savivaldybės administracijos padalinių skaičius	Bus nustatyta korupcijos pasireiškimo tikimybė Savivaldybės veiklos srityse, pateikiant motyvuotą išvadą kontroliuojančioms institucijai	2009 m. III ketvirtis 2010 m. III ketvirtis	Savivaldybės administracijos direktoriaus sudaryta darbo grupė

	<i>Priemonė</i>	<i>Tikslas</i>	<i>Veiksmingumo vertinimo kriterijai</i>	<i>Laukiamas rezultatas</i>	<i>Įvykdymo laikas</i>	<i>Atsakingas vykdytojas</i>
4.	Pateikti informaciją apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės tarnyboje	Pradėti tikrinti asmenis, siekiančius tapti valstybės tarnautojais Savivaldybės administracijoje, Savivaldybės įmonių vadovais ar valdybų nariais. Nustatyti tikslų pareigybių, į kurias pretenduojantys kandidatai būtų tikrinami antikorpociniu požiūriu, sąrašą ir parengtą sprendimo projektą teikti tvirtinti Savivaldybės tarybai	Asmenų, dėl kurių patikimumo ir reputacijos buvo kreiptasi į kompetentingas institucijas, skaičius, gautų atsakymų skaičius ir jų veiksmingumas	Savivaldybės valstybės tarnautojais ar kitais atsakingais darbuotojais galės tapti tik nepriekaištingos reputacijos, kurią patvirtins kompetentingos institucijos, asmenys	Nuo 2010 m.	Savivaldybės administracijos direktorius, Juridinis ir personalo skyrius
5.	Teikti informaciją Valstybės tarnautojų registru apie valstybės tarnautojus, kurie pagal įsiteisėjusius galutinius teismo nuosprendžius pripažinti padarę korpocinio pobūdžio nusikaltimus	Skiriamas atitinkamas pareigas, būtų atsižvelgiama į turimą informaciją	Gautų pripažintų korpocinių nusikaltimų skaičius	Savivaldybės valstybės tarnautojais ar kitais atsakingais darbuotojais galės tapti tik nepriekaištingos reputacijos, kurią patvirtins kompetentingos institucijos, asmenys	Paaiškėjus tokiam faktui	Už personalo administravimą atsakingas specialistas

	<i>Priemonė</i>	<i>Tikslas</i>	<i>Veiksmingumo vertinimo kriterijai</i>	<i>Laukiamas rezultatas</i>	<i>Įvykdymo laikas</i>	<i>Atsakingas vykdytojas</i>
6.	Peržiūrėti Savivaldybės korupcijos prevencijos programą ir joje numatytų priemonių įgyvendinimą	Išanalizavus Savivaldybės korupcijos prevencijos programą, atsiranda galimybė pateikti pasiūlymus Savivaldybės tarybai dėl šios programos tobulinimo	Įvykdytų ir neįvykdytų korupcijos prevencijos priemonių skaičius ir viešas jų paskelbimas	Siekti, kad būtų veiksminga ir efektyvi Savivaldybės korupcijos prevencijos programa	2009 m. IV ketvirtis 2010 m. IV ketvirtis	Antikorupcijos komisija
7.	Vadovaujantis teisės aktų numatyta tvarka informuoti visuomenę apie nustatytas darbuotojų, tarnautojų korupcijos apraiškas ir korupcinių teisės pažeidimų tyrimą	Visuomenės informavimas ir švietimas	Pateiktos informacijos skaičius	Padidės visuomenės pasitikėjimas Savivaldybės veikla, piliečiai aktyviau dalyvaus korupcijos prevencijos veikloje	2009 m. 2010 m.	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius
8.	Sukurti nuorodą „Korupcijos prevencija“ Savivaldybės interneto svetainėje	Supažindinti visuomenę su korupcijos prevencijos ir galimomis kontrolės galimybėmis	Gautų visuomenės pasiūlymų, patarimų skaičius vertinant nuorodoje pateiktą informaciją	Visuomenė bus geriau supažindinta su vykdoma korupcijos prevencijos veikla Savivaldybėje	2009 m. 2010 m.	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius
9.	Organizuoti antikorpucinio mokymo seminarus	Skatinti Savivaldybės politikų, administracijos padalinių ir pavaldžių įmonių darbuotojų norą domėtis korupcijos prevencija bei ugdyti pilietiškumą	Mokymo seminarų ir dalyvių skaičius	Savivaldybės politikai, administracijos padalinių ir pavaldžių įmonių darbuotojai geriau supras korupcijos žalą	2009 m. 2010 m.	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius

	<i>Priemonė</i>	<i>Tikslas</i>	<i>Veiksmingumo vertinimo kriterijai</i>	<i>Laukiamas rezultatas</i>	<i>Įvykdymo laikas</i>	<i>Atsakingas vykdytojas</i>
10.	Parengti ir pateikti informaciją interneto svetainėje apie tai, kaip būtų galima kovoti su korupcijos apraiškomis	Informuoti visuomenę, kaip elgtis ir kur kreiptis žinant apie Savivaldybėje vykdomas ar planuojamas korupcines veikas	Gaunamų pranešimų skaičius	Bus operatyviai užfiksuota ar paneigta korupcinio pobūdžio veika Savivaldybėje	Esant būtinybei	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius
11.	Teikti Savivaldybei priklausančioms įmonėms, įstaigoms pasiūlymus bei metodinę informaciją korupcijos prevencijos klausimais	Sistemiškai įgyvendinti Savivaldybės veiklos tikslus, mažinant korupcijos pasireiškimo riziką	Korupcijos prevencijos klausimais pateiktos informacijos skaičius	Užkirsti kelią korupcijos apraiškoms, panaudojant Savivaldybės biudžeto lėšas	Esant būtinybei	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius
12.	Organizuoti gyventojų apklausas korupcijos pasireiškimo lygiui nustatyti	Pasiekti efektyvesnį gyventojų dalyvavimą nustatant Savivaldybės problemas korupcijos pasireiškimo srityje	Organizuotų gyventojų apklausų ir dalyvių skaičius	Gyventojai turės galimybę pranešti apie pasitaikančias negeroves, padidės pasitikėjimas Savivaldybės veikla	2009 m. II ketvirtis 2010 m. II ketvirtis	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius, numačius finansavimą, viešo konkurso būdu pasirinktas ūkio subjektas
13.	Gyventojų apklausos korupcijos pasireiškimo lygiui nustatyti apibendrintus rezultatus skelbti interneto svetainėje	Nustatyti gyventojų požiūrį į korupciją, jos lygį ir vaidmenį Savivaldybėje	Gyventojų ir kitų asmenų pasitikėjimo Savivaldybės institucijomis didėjimas, lyginat kasmetinių apklausų rezultatus	Bus nustatytas korupcijos lygis, tyrimo duomenys paskelbti Savivaldybės interneto svetainėje, rajono žiniasklaidos priemonėse	2009 m. III ketvirtis 2010 m. III ketvirtis	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius

	<i>Priemonė</i>	<i>Tikslas</i>	<i>Veiksmingumo vertinimo kriterijai</i>	<i>Laukiamas rezultatas</i>	<i>Įvykdymo laikas</i>	<i>Atsakingas vykdytojas</i>
14.	2009-2010 metų Savivaldybės Korupcijos prevencijos programos ir korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimo plano projektus pateikti viešam aptarimui	Informuoti visuomenę apie planuojamą vykdyti korupcijos prevenciją Savivaldybėje ir gauti pasiūlymų ar patarimų apie šios programos tobulinimą	Pateiktų pasiūlymų ir patarimų skaičius	Bus numatytos efektyviausios ir tinkamiausios korupcijos prevencijos vykdymo priemonės	2009 m. balandžio mėn.	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius
15.	Interneto svetainėje skelbti apie vykdomus ir planuojamus vykdyti Savivaldybėje projektus	Informuoti visuomenę apie vykdomus ir planuojamus vykdyti projektus	Informacijos skelbimas	Vykdomų projektų pavišinimas suteiks galimybę mažinti korupcinę veiklą Savivaldybėje	2009 m. 2010 m.	Savivaldybės administracijos direktorius, Plėtros, investicijų ir turto valdymo skyrius
16.	„Vieno langelio“ principu veikiančios piliečių aptarnavimo ir paslaugų teikimo sistemos sukūrimas Savivaldybėje	Pagerinti rajono gyventojų aptarnavimą ir paslaugų teikimą, efektyviai taikyti korupcijos prevenciją savivaldybėje	„Vieno langelio“ principo įgyvendinimas	„Vieno langelio“ principas sudarys galimybę piliečiams greičiau, paprasčiau spręsti rūpimus klausimus ir sumažins korupcijos pasireiškimo tikimybę	2010 m.	Tauragės rajono savivaldybės administracija

	<i>Priemonė</i>	<i>Tikslas</i>	<i>Veiksmingumo vertinimo kriterijai</i>	<i>Laukiamas rezultatas</i>	<i>Įvykdymo laikas</i>	<i>Atsakingas vykdytojas</i>
17.	Organizuoti antikorupcinį švietimą rajono švietimo įstaigose	Skatinti švietimo įstaigas diegti antikorupcinio švietimo programas, domėtis korupcijos prevencija ir pilietiškumo ugdymu	Švietimo įstaigų, kuriose įdiegtas antikorupcinis švietimas, skaičius	Švietimo įstaigos daugiau žinos apie antikorupcines iniciatyvas	2009 m. 2010 m.	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius, Švietimo skyrius
18.	Organizuoti rajono mokyklų moksleivių piešinių konkursą Tarptautinei korupcijos dienai paminėti	Skatinti pedagogų ir mokinių domėjimąsi korupcijos prevencija ir pilietiškumo ugdymu	Piešinių konkurso organizavimas	Mokytojai ir mokiniai bus supažindinami su antikorupcinėmis iniciatyvomis	2009 m. IV ketvirtis 2010 m. IV ketvirtis	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius, Švietimo skyrius
19.	Tobulinti Savivaldybės vidaus administravimo sistemą	Įgyvendinti projektus, skirtus viešojo administravimo institucijų ir įstaigų vidaus administravimui tobulinti	Įgyvendintų projektų skaičius	Bus skaidresnė Savivaldybės administracijos darbuotojų veikla, sumažintas galimų korupcijos apraiškų egzistavimas	Nuo 2009 m. II ketvirčio iki 2011 m. I ketvirčio	Tauragės rajono savivaldybės administracija
20.	Bendradarbiauti su Specialiųjų tyrimų tarnyba	Pasitelkus kompetentingus specialistus tobulinti korupcijos prevencijos vykdymą, antikorupcinį mokymą Savivaldybėje		Pagerės Savivaldybės institucijų ir įstaigų antikorupcinė veikla	Esant būtinybei	Antikorupcijos komisija, Savivaldybės administracijos direktorius

KORUPCIJA IR JOS PREVENCIJOS GALIMYBĖS TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Laba diena,

Esu Rima Rimkutė, Šiaulių Universiteto, Socialinių mokslų fakulteto, Viešosios vadybos magistrantė. Rašau magistrinį darbą apie korupciją ir jos prevencijos galimybes Tauragės rajono savivaldybėje. Šio tyrimo tikslas yra išanalizuoti korupcijos pasireiškimo ypatumus ir šio reiškinio prevencijos galimybes Tauragės rajono savivaldybėje.

Interviu

Tauragės rajono savivaldybės Antikorupcinės komisijos pirmininkui

1. Jūsų užimamos pareigos.
2. Kiek metų dirbate Tauragės rajono savivaldybėje ?
3. Kokia Jūsų nuomonė apie korupcijos lygį Tauragės savivaldybėje ? Ar yra nustatyta korupcijos apraiškos atvejų per pastaruosius dvejus metus ?
4. Kokias korupcijos prevencijos priemones įgyvendina Tauragės savivaldybė ?
5. Kurios korupcijos prevencijos priemonės veiksmingiausiai kovoja su korupcija: antikorupcinis švietimas, kovos su korupcija programos, teisės aktai, informacijos viešinimas savivaldybės internetiniame puslapyje, automobilių žymėjimas, galimybė anonimiškai pranešti apie korupcijos atvejus ? Kodėl ir kaip tai pasireiškia ?
6. Kaip korupcijos prevencijos priemonės realizuojamos Tauragės rajono savivaldybėje ?
7. Gal galite pasiūlyti naujas korupcijos prevencijos priemones, kurios padėtų efektyviau kovoti su korupcija ?
8. Jeigu Jums reikėtų teikti siūlymus korupcijos prevencijos priemonių tobulinimui, kaip siūlytumėte tobulinti šias priemones ?

Dėkoju už atsakymus !

ANKETA
Tauragės rajono savivaldybės darbuotojams

Gerb. Respondente

Maloniai kviečiu Jus dalyvauti anketinėje apklausoje. Jūsų išsakytos nuomonės padės ištirti esamą požiūrį į korupciją ir jos prevencijos priemonių įgyvendinimą Tauragės rajono savivaldybėje. Apklausa yra anoniminė, todėl tikiuosi, kad Jūsų atsakymai bus atviri ir nuoširdūs. Man svarbi Jūsų nuomonė, kad ir kokia ji būtų. Prašau atsakyti į visus anketoje pateiktus klausimus, Jums tinkamą atsakymą pažymėkite kryželiu **X** arba parašykite savo.

Apklausą atlieka Rima Rimkutė, Šiaulių universiteto, Socialinių mokslų fakulteto, Viešosios vadybos magistrantė.

Dėkoju už išsamius atsakymus !

1. Jūsų lytis (teisingą atsakymą pažymėkite):

- Vyras.
- Moteris.

2. Jūsų amžius (teisingą atsakymą pažymėkite):

- 18 - 35.
- 36- 50.
- 51 ir daugiau.

3. Jūsų baigta studijų sritis:

- Technologijos mokslai
- Technologijos mokslai
- Humanitariniai mokslai
- Socialiniai mokslai
- Fiziniai mokslai
- Meno studijos
- Biomedicinos mokslai

4. Jūsų pareigos (teisingą atsakymą pažymėkite):

- Specialistas
- Vyr.specialistas
- Skyriaus vadovas
- Administracijos vadovas

5. Jūsų darbo stažas Tauragės savivaldybėje (teisingą atsakymą pažymėkite):

- Mažiau nei 1 metai
- 1-3 metai
- 3-6 metai
- Daugiau nei 6 metai

6. Kaip manote, ar korupcija yra dažnas reiškinys Tauragės savivaldybėje? (teisingą atsakymą pažymėkite)

- Labai dažnas
- Dažnas
- Retas

- Labai retas
- Nežinau

7. Jūsų nuomone, kokios yra korupcijos atsiradimo priežastys savivaldybėse? (Jums tinkamus 3 atsakymus pažymėkite)

- Maži valstybės tarnautojų atlyginimai
- Motyvacinės sistemos trūkumai
- Nekompetentingas valdymas
- Neadekvati organizacinė sistema
- Per didelis biurokratizmas
- Netobuli teisės aktai
- Nebaudžiamumas
- Kontrolės stoka
- Profesinio elgesio kodekso savivaldybėje stoka
- Visuomenės pasyvumas
- Kita

(įrašykite)

.....

8. Kas, Jūsų nuomone, atsakingas už korupcijos paplitimą Tauragės rajono savivaldybėje? (Jums tinkamą (-us) atsakymą pažymėkite)

- Miesto meras
- Valdininkai
- Politikai
- Teisėtvarkos institucijų vadovai
- Verslininkai
- Aš pats
- Kita

9. Kokios korupcijos prevencijos priemonės, vykdomos Tauragės rajono savivaldybėje? (Jums tinkamus 3 atsakymus pažymėkite)

- Patvirtintas ir taikomas savivaldybės darbuotojų etikos kodeksas
- Vyksta savivaldybės darbuotojų antikorupciniai mokymai
- Savivaldybės automobiliai žymimi specialiais lipdukais
- Vykdomas rajono tarybos teisinių dokumentų antikorupcinis vertinimas
- Konkursai valstybės tarnybą skelbiami ir savivaldybės internetiniame puslapyje
- Bendradarbiaujama su visuomeniniai antikorupciniais judėjimais bei valstybinėmis institucijomis

10. Kaip jūs manote, ar korupcijos prevencijos priemonių Tauragės rajono savivaldybėje pakanka? (teisingą atsakymą pažymėkite)

- Pakanka
- Galėtų būti daugiau
- Nepakanka
- Nežinau

11. Kaip vertinate Tauragės savivaldybės antikorupcinės komisijos darbą? (teisingą atsakymą pažymėkite)

- Labai gerai
- Gerai
- Vidutiniškai

- Blogai
- Labai blogai

12. Ar, Jūsų nuomone, korupcijos prevencijai savivaldybėje turi būti skiriamas papildomas finansavimas? (teisingą atsakymą pažymėkite)

- Taip, tai kardinaliai pakeistų situaciją
- Ne, papildomas finansavimas problemų neišspręstų
- Nežinau

Dėkoju už pareikštą Jūsų nuomonę.

KORUPCIJA IR JOS PREVENCIJOS GALIMYBĖS TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Laba diena,

Esu Rima Rimkutė, Šiaulių Universiteto, Socialinių mokslų fakulteto, Viešosios vadybos magistrantė. Rašau magistrinį darbą apie korupciją ir jos prevencijos galimybes Tauragės rajono savivaldybėje. Šio tyrimo tikslas yra išanalizuoti korupcijos pasireiškimo ypatumus ir šio reiškinio prevencijos galimybes Tauragės rajono savivaldybėje.

Interviu

STT korupcijos prevencijos skyriaus viršininkui (-ei)

1. Ar pritariate teiginiui, kad Tauragės rajono savivaldybės veikla yra skaidri ir atvira ?
2. Jūsų manymu, kuriuose Tauragės rajono savivaldybės skyriuose labiausiai tikėtini korupcijos atvejai ?
3. Kaip dažnai per paskutinius penkis metus Jums teko susidurti su korupcijos atvejais Tauragės rajono savivaldybėje ?
4. Kaip Jūs vertinate Tauragės rajono savivaldybės korupcijos prevencijos komisijos darbą ?
5. Kokias matote pagrindines kovos su korupcija problemas ir ką reikėtų keisti ar tobulinti?
6. Ar, Jūsų nuomone, turėtų būti griežtinamos sankcijos už korupcinius nusikaltimus? Kokios sankcijos, Jūsų manymu, efektyviausios (viešas pasmerkimas, piniginės baudos, laisvės atėmimas) ?
7. Palankiausia terpė korupcijos apraiškoms atsirasti yra valstybės turto valdymas, biudžeto lėšų eikvojimas, viešųjų pirkimų sfera ? Kokios taikomos prevencinės priemonės?
8. Ar, Jūsų nuomone, pakankamai viešai rengiami, svarstomi ir priimami Tauragės rajono savivaldybės sprendimai?
9. Ar Jūs pritariate korupcijos prevencijos tobulinimo priemonėms ?

Dėkoju už atsakymus !